

Ο ΓΑΖΗΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΩΣ ΚΑΝΟΝΟΛΟΓΟΣ*

Προβλήματα διάφορα τοῦ θεοσέπτου βασιλέως
κυρίου Ἀλεξίου μιχαηλοβίτζη μονοήμερα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ**

Εἰς τοὺς ὑστερινοὺς τούτους καιροὺς μας ἀληθεύει ἐκεῖνο τοῦ Πλάτωνος, ὁποῦ μακαρίζει ἐκείνην τὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἢ βασιλεὺς φιλοσοφεῖ, ἢ φιλόσοφος βασιλεύει. Διότι κατὰ ἀλήθειαν ἀγκαλὰ καὶ εἰς τὰ τόσα τῆς βασιλείας θάρη καὶ θάσκα να εὐρίσκεται τὸ θεϊότατον κράτος σου, πλὴν ὁμῶς δὲν ἀφίνεις, ἀλλὰ μελετᾷς φιλοπόνως καὶ τὰ ὅσα συντείνουσι πρὸς τὴν καλὴν κυβέρνησιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἡξεύρωντας πῶς τὰ πράγματα τῆς βασιλείας κρέμονται ἀπὸ τὴν εἰρη-

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σ. 207.

**) Ἐν τῷ χειρογράφῳ προτάσσεται εἰσηγητικὴ, οὕτως εἰπεῖν, ἐπιστολὴ τοῦ Παΐσιου, ἀπευθυνομένη προφανῶς εἰς πολιτικὴν προσωπικότητα παρὰ τῷ Τσάρῳ, ἐκ τούτου δὲ πιστοῦται καὶ ὅτι κατὰ αὐτοκρατορικὴν ἐντολὴν ἡρμηνεύθησαν τὰ ὅδε ὅς προβλήματα. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολὴ ἔχει οὕτως :

Τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ καὶ πανυπερκελαμπροτάτῳ κυρίῳ Πέτρῳ τῷ μιχαηλοβίτζη ἐν Κυρίῳ χαίρειν καὶ ὀγαίνειν κατὰ τὸν διπλοῦν ἄνθρωπον.

Κρύπτειν μυστήριον βασιλέως καλόν, ὅταν τὸ μυστήριον εἶναι κρυπτόν. Ὅθεν ὁ Ἀρποκράτης ἐστέκετο μετὰ τὸ δάκτυλον εἰς τὸ στόμα του, νουθετώντας μας ὅτι τὸ μυστήριον τοῦ βασιλέως δὲν ἔχει νὰ δημοσιεύεται καὶ νὰ παρησιάζεται, μόνον νὰ κρύπτεται καὶ νὰ ἐπικαλύπτεται μετὰ τὴν σιωπὴν. Ἐτὶ ἐπαινεῖται ἐκεῖνος ὁ πρωτασικρῆτης, ὁ ὁποῖος ἐλεγχόμενος πῶς ἐμύριζε τὸ στόμα του εἶπε καλῶτατα, ἐσάπησαν μέσα μου τὰ νυτικά τοῦ βασιλέως, καὶ διὰ τοῦτο μυρίζει τὸ στόμα μου. Καὶ λοιπὸν διακρίνωντας ἐγὼ μυστήριον ἀπὸ μυστήριον, ποῖον δηλαδὴ ἔχει νὰ φανεράνεται, καὶ ποῖον νὰ σιωπάται ὀδωτελα, τὰ μυστικά ὅσα εἶναι διὰ μυστικά, τὰ ἔχω εἰς τὰ φυλλοκάρδια μέσα μου ἐνθαλαμεύμενα. Ἐκεῖνα ὁμῶς ὁποῦ ζημιώνουν τοὺς πολλοὺς σιγόμενα καὶ κρυπτόμενα, ὄχι μόνον κρέπει νὰ ξεσκεπάζωνται, ὡσὰν λιθάρι πολῦτιμο, ἀλλὰ ἀκόμη νὰ θριαμβεύωνται, ὁποῖος θέλει νὰ τὰ κοιτάξῃ διὰ ἐδικὴν του ὀφέλειαν καὶ νουθεσίαν, καὶ νὰ μάθῃ πῶς καὶ βασιλέως ψυχὴ ἐν χειρὶ Θεῶ, ὁποῦ μερικωτέραν πρόνοιαν τὸν κυβερνᾷ, καὶ τὸν διευθύνει πρὸς παγκόσμιον ψυχῶ φέλειαν. Ὅσα γοῦν ὁ γαληνότατος, καὶ σοφώτατος ἡμῶν βασιλεὺς ἐμπροσθεν τῆς ὕψηλοτάτης συγκλήτου μου ἐκρόβαλεν εἰς ταῖς εἰκοσιῆς τοῦ Νοεμβρίου, ἰδοὺ ὁποῦ τὰς στέλω νὰ μεταφρασθῶν εἰς τὴν γλωσσάν σου, διὰ νὰ γνωρισθῇ ὄχι τόσον ἢ μάθησίς μου, ὅσον τοῦ θειοτάτου αὐτοκράτορος ἢ ἀγγίνοια καὶ ἡ σύνεσις, ἔρρωσο :

Ἐὸς κατὰ πάντα

Γάζης Παΐσιος.

νικὴν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας, ὃν τρόπον δηλαδὴ καὶ τὰ ἐπίγεια κρέμονται ἀπὸ τὰ οὐράνια.

Λοιπὸν καὶ διὰ κοινὴν ὠφέλειαν, καὶ διὰ μερικὴν ἐδικὴν μου ἀσκησιν θέλω προβάλλει τὴν λύσιν εἰς τὰ σοφὰ τῆς προβλήματα, καὶ τὰ ἀποδεχθῆ, διότι καὶ τῷ Θεῷ φίλον τὸ κατὰ δύναμιν.

Πρόβλημα 1ον.

Περισσοὶ μᾶς ἐνοχλοῦν καθ' ἑκάστην διὰ τὰ βιβλία, ὅπου νεωστὶ ἐμετατυπώθησαν καὶ λέγουσι πῶς δὲν εἶναι καλὰ μεταφρασμένα, πῶς ἔχομεν νὰ τοὺς πληροφορήσωμεν :

Λύσις τοῦ Γάζης.

Τὰ βιβλία ἄλλα εἶναι ἀγιόγραφα, καὶ τοῦτα χρειάζονται περισσὴν προσοχὴν καὶ προσευχὴν νὰ μεθερμηνεύωνται· διατι ὁ κάθε λόγος ἐμπεριέχει μυστήριον· ἄλλα εἶναι ἱστορικὰ τὰ ὅποια συντυχαίνουν διὰ κατάνυξιν, διὰ ψυχωφέλειαν, καὶ διὰ χρονολογίαν, καὶ εἰς τοῦτα ἐὰν παρασφάλλουν οἱ ἐρμηνευταί, εἶναι ὀλίγος ὁ κίνδυνος· πλὴν τυχαίνει νὰ συναχθῶσιν πολλοὶ ἐπιστήμονες νὰ τὰ ἀναθεωρήσουν, διατι καὶ περισσότερα καὶ καλῆτερα βλέπουσιν οἱ πολλοί, παρὰ οἱ ὀλίγοι, ἃς εἶναι καὶ λόγιοι. Εἰς τοῦτο ἐπαινεῖται ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος Φιλάδελφος, ὁ ὅποιος εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἔκραξε τοὺς ἐβδομήκοντα δύο ἐρμηνευτάς, ἐμπόρους καὶ μαθηματικούς, καὶ ἔχι μόνον εἰς τὴν ἑβραϊκὴν, ἀμὴ καὶ εἰς τὴν ἑλληνίδα διάλεκτον. Ὅθεν ἡ ἐξήγησις του υπερβαίνει καὶ τὴν μερικὴν μετάφρασιν τοῦ σινοπέως Ἀκύλα καὶ τοῦ σαμαρείτου Συμμάχου καὶ τοῦ ἐφείσου Θεοδοτίωνος. Ὡσαύτως ἐσημείωσε καὶ ὁ Νικήτας Σεβέρων εἰς τὸ ψαλτήριον λέγων, «ἡμεῖς δὲ τὴν τοῦ μάρτυρος Λουκιανοῦ, καὶ τὴν τοῦ ὁσίου Ἱερωνύμου ἔκδοσιν σεβαζόμενοι, τῆς τῶν ἐβδομήκοντα προσκείμεθα μάλιστα, ὅτι διηρημένως τὴν τῆς διαλέκτου μεταβολὴν ποιησάμενοι, μίαν ἐν ἑκάστοις ἔνοιαν καὶ λέξιν ἀποδεδώκασι».

Πρόβλημα 2ον.

Πόσοι ἀρχιερεῖς κρίνουσιν ἓνα ἀρχιερέα :

Λύσις

Ὁ 16' κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ προστάζει, ὅτι ἐὰν τις ἐπίσκοπος χωρὶς καιροῦ συνόδου ἐγκλήματι περιβληθῆ, ὁ τοιοῦτος ἀκουσθῆ παρὰ δώδεκα ἐπισκόπων. ὥστε ὅπου δώδεκα κριταὶ χρειάζονται νὰ κρίνουν τὴν κατηγορίαν τοῦ ἀρχιερέως. γράφει δὲ τὸ νόμιμον τὸ ἀρχιερατικὸν πῶς ἔγινε καθαίρεσις κάποιου Ἰωάννου ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου μὲ ἕνδεκα μοναχὰ ἐπι-

σκόπους, καὶ ὁ πατριάρχης Λουκᾶς τέτοιαν καθαίρεσιν δὲν ἔστερξεν, ἀμὴ τὴν ἐχάλασε μὲ τοῦτο τοῦ νόμου τὸ κεφάλαιον πῶς δὲν ἦσαν δώδεκα συνηθροισμένοι κριταί, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ προβήθέντος κανόνος ἐν τῇ Καρθαγένῃ συνόδῳ, ἀμὴ μόνον ἔνδεκα ἀρχιερεῖς¹.

Πρόβλημα γον.

Ἦμπορεῖ ἀρχιερεὺς νὰ κρίνῃ τὸν ἀρχιερέα ὁποῦ τὸν ἐχειροτόνησεν, ὅτι φαίνεται ἴδια υἱὸς νὰ κρίνῃ τὸν πατέρα του;

Λύσις.

Ὅργανον εἶναι ὁ χειροτονῶν ἀρχιερεὺς, καὶ τοῦ Θεοῦ ὑπηρέτης, ποιητικὸν αἷτιον αὐτὸς ὁ Θεός, καὶ καταρητικὴ αἰτία., καὶ διὰ τοῦτο δὲν λέγεται πατήρ ὁ χειροτονῶν, μόνον ἀδελφός, καὶ συλλειτουργὸς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, διατὶ Πατήρ πάντων ὁ Θεός. καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγε, μηδένα καλέσητε ἐπὶ τῆς γῆς πατέρα. εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. ὁμιλῶντας ὁ Χριστὸς μὲ τὸν κρυφόν του μαθητὴν, τὸν Νικόδημον, ἀνάμεσα εἰς τὰ ἄλλα τοῦ εἶπε καὶ τοῦτο, «Ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Ἰδοὺ ὁποῦ ἐδῶ ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς δὲν ἀνέφερε τὸν ὑπηρέτην τοῦ βαπτίσματος, βέβαια διὰ νὰ καταλάβωμεν καὶ νὰ γνωρίσωμεν, ὅτι ἄνωθεν κατεβαίνει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀμέσως ἢ χάρις. διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ βάπτισμα δὲν φανερώνεται ποσῶς τοῦ βαπτιστοῦ ἱερέως τὸ πρόσωπον, μόνον ἐπροσώπως λέγεται, βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ. ὑπονοεῖται τὸ δι' ἐμοῦ δίχως ἄλλο, λέγει Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης ὡσὰν διὰν λέγωμεν, ἢ θεία χάρις προχειρίζεται, γροικᾶται τὸ δι' ἐμοῦ. ὅμως δὲν προφέρεται, οὔτε δηλοποιεῖται, διὰ νὰ μὴ λέγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἐγὼ εἰμι χειροτονία τοῦ Κηρᾶ, ἐγὼ ἐβαπτίσθηκα ἀπὸ τὸν Ἀπολλῶ, διατὶ τίς ἐστὶ Παῦλος, τίς δὲ Ἀπολλῶς; δὲν εἶναι ὅλοι διάκονοι τοῦ Θεοῦ; ὥστε οὔτε ὁ φυτεῦν ἐστὶ οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεός. Ὅτι δὲ οἱ ἀρχιερεῖς χειροτονοῦνται ἀπὸ τὸ ἅγιον πνεῦμα, τὸ ἔχομεν φανερὰ ἀπὸ τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ὁποῦ ὁ μακάριος Παῦλος εἶπε πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι ἦσαν καὶ ἐπίσκοποι, προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς ἔθετο ἐπισκόπους τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ

1. Βλ. Κ. 12 τῆς ἐν Καρθαγένῃ (Σ. 3, 22). Πρὸβλ. καὶ Τόμον Πατρ. π. Δελικάνῃ, ἐρώτ. κγ' σ. 116. Βλ. γενικώτερον Δ. Πετρικίου: «Συμβολὰς εἰς τὸ ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολ. Ἐκκλησίας» (ἔλεγχος τοῦ Ποινικοῦ Ἐκκλ. Δικαίου τοῦ Κ. Μ. Ράλλῃ) ἐν Ἀλεξανδρεία 1909, σ. 12 ἐπ. περὶ τῆς καθαιρέσεως.

Θεοῦ¹. Ἀκούετε τί λέγει τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπίσκοπους, ὥστε ὁποῦ ἡ χειροτονία εἶναι θεϊκὴ, καὶ ὄχι ἀνθρωπίνῃ δωρεὰ καὶ κατακόλουθον εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀρχιερέως ἡμπορεῖ νὰ κρίνῃ καὶ νὰ εἰπῇ παρρησιαστικὰ, καθὼς εἶπε καὶ ὁ ἀδελφός θεος Ἰάκωβος εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων, διὸ ἐγὼ κρίνω, καὶ μὲ ὄλην τὴν σύνοδον νὰ εἰπῇ, ἔδοξε τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν. μάλιστα δύναται καὶ νὰ προπάρῃ τὴν ἐλεγξίν τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὸν κορυφαῖον τῶν Ἀποστόλων ἔμπροσθεν πάντων, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν; ὁπότεν εἶδεν αὐτὸν πῶς δὲν ὀρθοποδεῖ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου.

Πρόβλημα δ'

Ἄρχιερεὺς ὁποῦ δὲν ἔχει θρόνον, ἢ προᾶξιν, ἡμπορεῖ νὰ κρίνῃ;

Λύσις.

Ἄν εἶναι ἀθῶος, καὶ δίχως ἐγκλημα, καὶ ἂν ἔκαμε παραίτησιν διὰ χρέη καὶ ἄλλα βάρη ἐξωτερικὰ τῆς ἐπαρχίας του ἡμπορεῖ, καὶ ἂν μαρτυρῇ ἐγγράφως ἤδη καλῶς, εἰδεμῆ, διὰ πιστῶν μαρτύρων καὶ ἀξιοπίστων ἀνδρῶν συσταίνεται, ἂν τύχῃ καὶ ἡ πράξις του χαθῇ ἢ καὶ καθῇ, διότι τὰ συστατικὰ γράμματα γίνονται διὰ πίστωσης· ὅταν δὲ πιστωθῇ καὶ ἐγγράφως, ἀρκεῖ ἡ μαρτυρία καὶ πιάνεται εἰς κάθε κριτήριον ἢ ζῶσα φωνὴ διὰ στόματος. γέγραπται γάρ, ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῆσεται πᾶν ῥῆμα. μόνον ὅταν εἶναι οἱ μάρτυρες πιστοὶ καὶ ἀνεπίληπτοι, καὶ ἀληθινοί, καὶ καλοῦ βίου καὶ ἀρετῆς, γράφει ὁ Ζωναράς. καὶ ἐὰν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν Α' πρὸς Τιμόθεον θέλῃ καὶ ἡ κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορία ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων διὰ χρηματικὴν ἀγωγὴν νὰ πιάνεται, κατὰ τοῦ Βαλσαμῶνος τὸ σχόλιον, πόσῃ μάλλον ἡ μαρτυρία ἐπ' ἀγαθῶ τῶν δύο ἢ τριῶν μαρτύρων ὑπὲρ πρεσβυτέρου νὰ μὴν ἀξίει, καὶ νὰ μὴν ἔχη τὸ κύρος τῆς, καὶ τελείως νὰ μὴ στέργεται εἰς καιρὸν ἀνάγκης καὶ χρείας; Ἐὰν καὶ οἱ βασιλικοὶ νόμοι τοῦ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν αυτοκρατόρων τὸ αὐτὸ διαμαρτύρονται, ὅτι δηλονότι τῶν ἀξιοπίστων μαρτύρων καὶ ἐντίμων προσώπων ἡ μαρτυρία νὰ στέργεται ἀπροκριματίστως. ἔχουν ὅμως οἱ μάρτυρες νὰ ἐρωτῶνται πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἀμῆ ἂν εὐρίσκωνται εἰς κατηγορίαν δὲν δύνανται νὰ κατηγορήσουν, καὶ ἂν εἶναι οἱ μάρτυρες πολλοί, πιάνεται τῶν τιμιωτέρων ἡ μαρτυρία.

1. Συμφώνως καὶ πρὸς τὸν Πατρ. τόμον, αὐτ. 115—116: «πατρότης γὰρ καὶ υἱότης οὐκ ἔχουσι χώραν ἐν τῷ τῆς δικαιοσύνης λόγῳ καὶ μάλιστα περὶ ἐκκλ. ὑποθέσεων, ὅτε κίνδυνος ψυχικὸς ἐπιφέρεται».

Πρόβλημα εον

Ἐχει ἄρα γε ἄδειαν ὁ ἀρχιερεὺς ὅπου ἐκρίθη εἰς μίαν σύνοδον, νὰ μετακρίνεται εἰς ἄλλην σύνοδον, καὶ νὰ ἀθωωθῆ; ἢ δὲν μετακινάξεται ἢ ὑπόθεσις τῆς κατηγορίας του;

Λύσις.

Ὁ Μωϋσῆς ἐνομοθέτησεν ἀναθεωρεῖν τὰς κρίσεις καὶ ἀνακρίνειν ἢ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκρίθη. Ὅθεν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ὀρίζει εἰς τὸ χρυσόδουλλόν του νὰ ἔχη ἄδειαν ὁ ἀρχιερεὺς νὰ μετακρίνεται εἰς ἄλλην δευτέραν σύνοδον. καὶ ἐὰν εὐρεθῆ ἀνάτιος, οἱ κριταὶ ὅπου τὸν ἔκριναν κατὰ τὸ συνειδὸς τους δὲν παιδεύονται, μόνον ἢ κακῆ τους κρίσις χαλάται καὶ δὲν στέργεται. ὅτι τὰ κακῶς κριθέντα οὔτε ἔρρωται ποτε, οὔτε κανέναν νόμος τὰ ἐπικυρώνει.

Πρόβλημα σιον

Ἰερεὺς, ὅπου δὲν ἔχει παπαδιάν, ἐξομολογεῖ καὶ χωρὶς ἐνταλιθήριον; καὶ πιάνεται ἢ συγχώρησις του καὶ ἢ εὐλογία του ἢ ὄχι;

Λύσις.

Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης μητροπολίτης θέλει καὶ οἱ ἱερεῖς νὰ εἶναι εἰς τόπον τῶν ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων καὶ οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τόπον τῶν δώδεκα Ἀποστόλων καὶ τῶν μὲν Ἀποστόλων μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφυσήσας ὁ Κύριος τῶν ἔδωκε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἤγουν τὸ ἀφιέναι ἁμαρτίας, τῶν δὲ ἑβδομήκοντα δὲν φαίνεται νὰ τῶν ἔδωκε τὸ τοιοῦτον χάρισμα τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν. ὅθεν ἐξ αὐτῆς τῆς χειροτονίας αὐτῶν οἱ ἱερεῖς δὲν ἔχουν τὸ ἀφιέναι ἁμαρτίας, μόνον κάμνει χρεῖα νὰ τὸ λάβουν κατὰ μόναν ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα των διὰ ἐνταλιθριώδους γράμματος. εἰδὲ καὶ ἐξομολογήσει χωρὶς βουλήν τοῦ ἀρχιερέως πικρῶς κανονίζεται. Εἰς τοῦτο διορίζει ὁ μέγας κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ λέγων, Πρεσβύτερος παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου μὴ καταλλάσσειν μετανοοῦντα, ἤγουν νὰ τὸν ἐξομολογήσῃ, διότι ἀπώλεσε καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἄλλους, συγχωρῶν τὰ ὅσα δὲν ἔχει ἐξουσίαν νὰ συγχωρήσῃ; καὶ μόνον μένουσιν ἀδιόρθωτοι ὅσοι ἐξομολογήθησαν εἰς τοῦ λόγου του. Εἰς δὲ καιρὸν ἀνάγκης, ὅταν ὁ ἀσθενὴς κινδυνεύῃ, καὶ πνευματικὸς πρόχειρος δὲν εὐρίσκεται, δύναται ὁ ἱερεὺς καλεσμένος νὰ ὑπάγῃ νὰ δεχθῆ τὸν λογισμὸν τοῦ ἀσθενοῦς, κατὰ τὸν νηστευτὴν Ἰωάννην, ὅτι ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετὰθεσις. λέγει δὲ καὶ ἡ παροιμία, οὐδὲ τῇ ἀνάγκῃ μάχεται.

1. Πρβλ. Δ. Η. «Συμβολαί» σ. 52 ἐπ. περὶ τοῦ δικαίωματος τῆς ἐκκλήτου.

Πρόβλημα ζον.

Συνειθίζουσι οἱ ἑδικοί μας παπᾶδες νὰ μὴν ἱερουργοῦν, ἀφ' οὗ ἡ γυναῖκά του ἀποθάνῃ, καλὰ τὸ κάμνουν ;

Λύσις.

Ὁ θάνατος τῆς παπαδιάς δὲν κωλύει τὴν λειτουργίαν, οὔτε τὸν παπᾶν τὴν ἱερωσύνην. μάλιστα φαίνεται καὶ ἐπιτηδειότερος διὰ τὴν σωφροσύνην, ἂν ἀσπιλον καὶ ἀμόλυντον τὴν διαφυλάξῃ ὁ χηρευάμενος ἱερεὺς. Εἶπα ὅτι φαίνεται καὶ ἐπιτηδειότερος, διότι χρειάζεται ὁ ἱερεὺς ὅπου μέλλει νὰ ἱερουργήσῃ νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ τὴν συνουσίαν τὴν σαρκικὴν καὶ τρεῖς νύκτας καθὼς ἐπαράγγειλεν ὁ Θεὸς τῶν ἑβραίων εἰς τὴν ἔξοδον, γίνεσθε ἑτοιμοὶ, τρεῖς ἡμέρας μὴ προσέλθετε τῇ γυναικί, καὶ ἐφυλάχθησαν. καθὼς καὶ τὸ ἀνδρόγυνον ἐγκρατεῦται τὸ σαββατοκύριακον.

Πρόβλημα ηον

Ἄρμόζει ἀρά γε καὶ ἀπλῶς ἱερεὺς νὰ ἐγκαινιάζῃ ναόν ;

Λύσις.

Δὲν ἀρμόζει διότι καὶ ἡ τάξις δὲν δίδει ἄδειαν. γράφει γὰρ ἡ ἀκολουθία μόνον διὰ ἀρχιερέα, ὡς ἔστιν εἶδεν ἐν τῷ εὐχολογίῳ ἐπὶ καθιερώσει ναοῦ. Μάλιστα κάποια εὐχολόγια γράφουσι πῶς ὁ πατριάρχης νὰ ἐγκαινιάζῃ. ἔτσι διαβάζομεν καὶ ὁ πατριάρχης τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος νὰ ἐγκαινιάσῃ τὸν ναὸν τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως, εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἐρχόμενος διὰ νὰ προσκυνήσῃ τὸν ἅγιον τάφον τοῦ Κυρίου. ὡς τὸ ἔσημείωσε καὶ ὁ ἱεροσολυμίτης Ἀλέξανδρος εἰς τὸν κατάλογον τῶν πατριαρχῶν γράφων τὰ τοιαῦτα. λόγος δὲ κρατεῖ ὅτι Ἀθανάσιος ἀπὸ Τύρου φυγὼν, ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ποιήσας εὐχὴν, καὶ τῷ ἁγίῳ μύρω χρίσας, καὶ ἀγιάσας τοὺς σωτηρίους οἶκους πρὸς τῆς τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων παρουσίας, ἐπορεύθη πρὸς τὸν βασιλέα. διότι καθὼς καὶ ὁ θεὸς Ἀμβρόσιος γράφει εἰς τὴν ζην αὐτοῦ ἐπιστολήν, πολλοὶ ἐπίσκοποι ἐσυνάγοντο εἰς τὴν τοῦ νέου ναοῦ σεπτὴν καθιέρωσιν.

Πρόβλημα θον

Εἰ εἰς ἡμᾶς εὐρίσκονται πολλοὶ ἐκκλησιαὶ ἀπὸ ξύλα οἰκοδομημένα, τί ἔχομεν νὰ κάμωμεν τὴν ξυλὴν ἐκείνην, ὅταν σαπηθῇ καὶ ἀποπαλαιώσῃ ὀλότελα ;

Λύσις.

Καίονται καὶ εἰς ὑπηρεσίαν ἄλλων ἐκκλησιῶν, διότι ἐκεῖνα τὰ ξύλα ἐχρίσθησαν μὲ τὸ ἅγιον μύρον, καὶ διὰ τοῦτο δὲν τυχαίνει νὰ βεθλωθοῦν εἰς ἄλλας κοσμικὰς καὶ κοινὰς ὑπηρεσίας. Διατὶ τὸ ἅπαξ

ἀφιερωθὲν καὶ ἁγιασθὲν, πάντοτε μένει ἅγιον καὶ σεβάσιμον. ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἀπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον Μιχαὴλ ἤκουσε, «λύσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου, ὁ γὰρ τόπος, ἐφ' ᾧ νῦν ἔστηκας ἐπ' αὐτοῦ ἁγίος ἐστίν». ὁ Ἰουστίνος ὁ μάρτυς καὶ φιλόσοφος ὁμοῦ καὶ ὁ θεὸς Κυπριανὸς διαβάζουσι, γῆ ἁγία ἐστίν. "Αν ἦτον ἡ γῆ ἁγία, ἡ διατι ἐπάτησεν ἀπάνω εἰς ἐκείνην "Αγγελος Κυρίου ἡ διατι ἔμελλεν ἐκεῖ νὰ κτισθῆ νὰ εὐκτῆριος εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ, πόσω μᾶλλον νὰ μὴν εἶναι ἅγιος ὁ τόπος, ὅπου ἐθυσιάσθη ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ ; καὶ ἁγία γῆ νὰ μὴ κράζεται, ὅπου ἐπεριπάτησεν ὁ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου λειτουργῶν, εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων ;

Πρόβλημα ιον

Πόσων ἐτῶν πρέπει νὰ εἶναι ὁ πνευματικός, ὁ ἱερεὺς, ὁ ἐπίσκοπος, ὅταν ἔχουν νὰ λάβουν ταύτην τὴν χάριν ;

Λύσις.

Ἡ ἀρετὴ δὲν στέκειαι εἰς τοὺς χρόνους, καθὼς τὸ εἶπεν ὁ πάνσοφος Σολομών, πολὺὰ δὲ ἐστὶ φρόνησις ἀνθρώποις καὶ ἡλικία γῆρων βίος ἀκηλίδωτος. ἔθεν ἔγραψεν ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος, οὐκ ἐστὶν ἡ νεότης εὐκαταφρόνητος, ἔταν ἡ τῷ Θεῷ ἀνακειμένη. Διότι νέος ἦτον καὶ ὁ Δανιὴλ, καὶ ἤλεγξε τοὺς ἐν κακοῖς γηράσκοντας πρεσβυτέρους, ὡς κατὰ τῆς σώφρονος Σωσάννης ψευδομαρτυρήσαντας. νέος ἦτον καὶ ὁ Σολομών, ἀμὴ ἔκρινε ταῖς δύο γυναῖκες ταῖς πόρναις ὅπου ἐμάλωναν διὰ ἕν παιδί τίνος ἦτον. Ὅμως διατι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ νεότης ἐστὶ ματαιότης, καὶ εἰς τὰ πάθη τῆς σαρκὸς ὑποκειμένη, ὁ πνευματικός καὶ ἐξομολογητῆς ἔχει νὰ εἶναι σαραντάρης, ὁ ἱερεὺς τριακοντούτης, ὁ ἱεροδιάκονος εἰκοσιπέντε χρόνων, ὁ ὑπεδιάκονος εἴκοσι, καθὼς διατάσσει ὁ ἴδιος κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ ὁ ἅγιος Ἐλευθέριος ἐχειροτονήθη εἴκοσι ἐτῶν ἀρχιερεὺς, ὁμοῦς ἦτον ἅγιος ἐκλελεγμένος ἐκ κοιλίας μητρὸς του, καθὼς καὶ ὁ ἅγιος Τιμόθεος πρὸς ὃν γράφων ὁ μακάριος Παῦλος ἔλεγε, μηδεὶς σου τῆς νεότητος καταφρονήτω, ἀλλὰ τύπος γινού τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνεΐᾳ. Πλὴν καὶ τὸ σπάνιον δὲν ἄρχεται εἰς παράδειγμα, καθὼς καὶ μία γραμμὴ δὲν κάμνει τὸν γεωμέτρην καὶ μία χελιδὼν δὲν κάμνει τὴν ἑαρινὴν πρώτην ἀνοιξιν, ἐπιφέρει κάψου καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος προσδιαλεγόμενος¹.

1. Βλ. Κ. 14 τῆς ἐν Τρούλλῳ (Σ. 2,337) 11 τῆς ἐν Νεοκισακρεῖα, (αὐτ. 3,88) Φωτίου νομοκαν. τίτλ. α' κεφ. κη' (αὐτ. 1,65 ἐπ.).

Πρόβλημα ια'

Ἄρχιερεὺς δισεπίσκοπος γίνεται κανονικὸς Πατριάρχης;

Λύσις.

Τινὲς φέρουσι τὸν Ναζιανζοῦ θεῖον Γρηγόριον νὰ ἦτον Ναζιανζοῦ καὶ ὑστερον νὰ ἐχορημάτισε καὶ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης καὶ εἰς τοῦτο νὰ ἐγινε ταραχὴ, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν πολλὰ ζηλευμένον θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης. Ὅμως συκοφαντία φανερὰ εἶναι κατὰ τοῦ θεῖου τούτου φωστῆρος καὶ τούτη, ὡς ἀνὰ τὸν του ὑπεραπολογούμενος ὡμολόγησεν εἰς διαφόρους τόπους, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐπιστολὴν ὅπου γράφει πρὸς τὸν Νύσσης Γρηγόριον. λέγει γὰρ κατὰ λέξιν ταῦτα· «Πᾶσι δῆλον ὅτι μὴ Ναζιανζοῦ, Σασίμων δὲ προεβλήθημεν, ἀπὸ τὸν μέγαν δηλονότι Βασίλειον, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον αἰδοῖ τοῦ πατρὸς Γρηγορίου καὶ τῶν ἑκτεουσάντων, ὡς ξένοι τὴν προστασίαν καταδεξάμενοι». ἔθεν ἐγελάσθη ὁ Ἱερώνυμος ὅπου ἔγραφε δι' αὐτὸν εἰς τὸ βιβλίον περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων Γρηγόριος Σασίμων πρότερον, εἶτα Ναζιανζοῦ ἐπίσκοπος, ἀνὴρ ἔλλογιμώτατος. διατὶ κατὰ τὴν ἀλήθειαν ὁ Γρηγόριος ἦτον ἐπίτροπος, καὶ πρόεδρος Ναζιανζοῦ, καὶ τοποτηρητῆς τοῦ Γρηγορίου ζῶντος πατρὸς του, καὶ ὄχι γνήσιος καὶ ἐνθρονισμένος Ναζιανζοῦ ἐπίσκοπος, ὡς φθάσαντες προθήκαμεν καὶ ἀπεδείξαμεν.

Πρόβλημα ιβ'

Χειροτονοῦνται ποτὲ ἀντάμα πολλοὶ ἱερεῖς καὶ ἱεροδιάκονοι;

Λύσις

Δὲν συνειθίζει νὰ κάμνη τοῦτο ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία μας, ἡ ὁποία ἓνα μόνον προδιβάξει εἰς τὴν ἱερωσύνην καὶ ἄλλον εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἱεροδιακονίας, ἔτι σπάνιον τὸ τίμιον καὶ κατακόλουθον ἐπαινετὸν καὶ ἐπιθυμητὸν καὶ ὅτι τὰ μεγάλα πράγματα δὲν δίδονται παρευθὺς ἀμὴ βραδύνονται καὶ ἀργοποροῦνται ἢ χάριτες, χάρις δὲ μεγαλητάτη εἶναι αὐτὴ ἡ χειροτονία. Λεῖπὸν καὶ διὰ νὰ τιμᾶται καὶ νὰ ἐπιθυμῆται καὶ νὰ κρατῆται ἀκριβῆ, ἔχει νὰ δίδεται ὀλιγάκις σπανιάκις. ἀλλὰ καὶ χρειάζεται ἀσκηρὶς καὶ μελέτη, ἡ ὁποία εἰς καιροῦ διάφορα διαστήματα ἀποκτάται καὶ κερδίζεται μὲ τὸ νὰ χρονοτριβήσῃ καμπόσον καιρὸν εἰς ἐκεῖνα τὰ ὄφφικια, ὥστε νὰ τὰ κάμῃ ἐπιτήδεια, ἀσφαλτα καὶ ἐλεύθερα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπηρετῶντας καὶ ἔχοντάς τα ἐν ἔξει καὶ συνηθείᾳ!

1. Σύμφωνα καὶ οἱ Πατριάρχαι ἐπὶ τῇ θάσει Συμεῶνος τοῦ Θεσσαλονίκης, ὅστις ἐν κεφαλ. μ' «περὶ ἐκκλ. μυστηρίων, τάξεων καὶ ἐρμηνείας» φησὶν: «ἓνα

Πρόβλημα ιγ'

Ἄμῃ ἂν τύχη ἕνας προκομμένος καὶ πολλὰ ἔμπειρος εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας, δὲν ἤμπορεῖ νὰ χειροτονηθῇ καὶ γοργώτερα ;

Λύσις.

Ὁ Νεκτάριος λαϊκὸς ὢν, ἔγινεν εἰς ὀλίγας ἡμέρας καὶ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης. Ἐμοίως καὶ ὁ θεῖος Ἀμβρόσιος ὁ ὁποῖος ὄντας κριτὴς εἰς τὴν χώραν τῶν μεδιολάνων καὶ γενομένης φιλονεικίας εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου ἀρχιερέως, ἐπῆγεν ἀτός του διὰ νὰ τοὺς θρηνοποιήσῃ καὶ κοινῇ γνώμῃ καὶ ψήφῳ ἐδιαλέχθη αὐτὸς ὁ θεῖος ἀνὴρ διὰ ἀρχιερεὺς ἐκείνου τοῦ ἱεροῦ θρόνου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φώτιος ἔγινε Πατριάρχης λαϊκὸς ὢν, καὶ εἰς τὴν λαμπροφόρον ἡμέραν τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως εἶπε τὸ «Εἰρήνῃ πάσι» καὶ εὐλόγησε τὸν λαόν, ὡς τὸ ἴστορεῖ ὁ Νικήτας εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος ψέγει τοιοῦτον γλῆγορον ἀναβιβασμὸν κατὰ τὴν μίμησιν τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου, τοῦ εἰπόντος εἰς τὸν λόγον τοῦ μεγάλου Βασιλέως, ἐπαινῶ τὸν νητέην νόμον, ὃς τὴν κώπην πρότερον ἐγχειρίσας τῷ νῦν κυβερνήτῃ, κἀκείθεν ἐπὶ τὴν ἀγωγὴν καὶ πιστεύσας τὰ ἔμπροσθεν οὕτως ἐπὶ τῶν οἰάκων καθέξει μετὰ τὴν πολλὴν τυφθεῖσαν θάλασσαν καὶ τὴν τῶν ἀνέμων διάσκεψιν.

Πρόβλημα ιδ'

Κάποιοι ἐκκλησιαστικοὶ ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους φοροῦσι διάφορα φορέματα καὶ πολυποίκιλα εἰς τὰ χρώματα καὶ ὅμως ὁ Σοφονίας τοὺς φοβερίζει λέγων καὶ ἐκδικήσῃ ἐπὶ πάντας τοὺς ἐνδεδυμένους ἐνδύματα ἀλλότρια.

Λύσις.

Ὁ εἰκοστὸς ὄγδος κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου διατάσσει καὶ λέγει, μηδεὶς τῶν ἐν κλήρῳ ἀνοίκειον ἐσθῆτα ἀμφιεννίσθω ἀλλὰ στολαῖς κεχρήσθω ταῖς ἤδη τοῖς ἐν κλήρῳ καταλεγομένοις ἀπονεμηθείσαις. Ὅπου ὁ κανὼν προϋποτίθεται ὅτι οἱ θεϊότατοι βασιλεῖς ἐχάρισαν τοῖς κληρικοῖς τὰ μακρομάνηκα βροῦχα, ὡς διὰ προνόμια τὰ ὅποια εἶχε μόνον ἡ σύγκλητος καὶ ἡ γερουσία· δὲν τοὺς ἔδωκεν ὅμως νὰ φοροῦσιν ἐξηλλαγμένην στολὴν καὶ ἀνάρμστον, ὅτι τοῦτα κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον εἶναι τῶν φιλοκόσμων ἴδιον οἱ ὅποιοι προτιμοῦν τὴν ἐξηλλαγμένην καὶ ἀσυνείθιστον φορεσιὰν καλλίτερα, παρὰ τὴν κοινὴν καὶ τὴν πολυσυνειθισμένην. Τὸ κείμενον δὲ τοῦτο Σοφονίου τοῦ Προφήτου γροῦ-
δὲ διάκονον, καὶ ἕνα πρεσβύτερον καὶ ἕνα ἐπίσκοπον ἐντὸς χειροτονουμένοις ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπεζῆς γινώσκομεν». Ὁ παραβάτης ἀπειλεῖται διὰ καθαίρεσως.

καται διὰ ἐκείνους ὁποῦ πέρνουσιν τὰ ξένα βροῦχα καὶ θὰ ἐνδύονται. διότι δὲν φρίνεται νὰ εἶναι ἀξιὸν θεϊκῆς ἐκδικήσεως τὸ νὰ φορῆ ἓνας κοντὰ βροῦχα ἢ μακρὰ, ἢ φαρδομάνηκα, μόνον διὰ τὰς ἀρπαγὰς καὶ τοὺς λωποδύτας, οἱ ὅποιοι πληροῦσι τὸν οἶκον Κυρίου ἀπὸ δολίους καὶ ἀσθεῖας. ὅθεν ἐπιφέρει κατωτέρω πῶς θέλουσιν ἦσται αἱ οἰκίαι αὐτῶν εἰς ἀφανισμόν¹.

Πρόβλημα ιε'

Μεταπανδρεύεται ψάλτης ἢ ἀπομένει χηρεῦον ;

Λύσις.

Ἄνάμεσα εἰς τὰ πολλὰ ὀφφίλια τοῦ πατριαρχείου ἂν ἦτον ὁ πρωτοψάλτης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δομέστικοι καὶ πριμμικῆρισι οἱ ὅποιοι ἐφοροῦσαν σφιγγούρια ἤγουν μὲ τὰ κομπία φορέματα, καὶ μάλιστα ὁ δομέστικος τῶν ψαλτῶν ὁ ἀρχωδὸς καὶ ἐπιστάτης τῶν μελωδῶν, ὡς τὸ γράφει ὁ Κίτρους Ἰωάννης. τοῦτα ὅμως τὰ ὀφφίλια εἶναι τῆς ἐσχάτης πεντάδος καὶ κληρικᾶτα, καθὼς τὰ ὀνομάζει ὁ Βαλσαμῶν καὶ τὴν χειροτονίαν τὴν ἔχουσιν ἔξω τοῦ ἀγίου δῆματος, καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι βαθμὸς ἐκκλησιαστικὸς ὑποκείμενος εἰς τὴν μονογαμίαν. Ὅθεν ἂν θέλῃ μεταῦπανδρεύεται καὶ μένει πάλιν εἰς τὸ κληρικᾶτον του καὶ εἰς τὸ ὀφφικίον του τὸ πρωτοψάλτικον, ὅπου εἶναι ὀφφικίον παραμικρὸν καὶ ἀξίωμα ἀρχοντίκιον μετακινούμενον καὶ ἀπογινόμενον κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀρχιερέως ὡτὰν καὶ τὰ ὀφφίλια τῶν ἐξωκατακοίλων, ὅπου καὶ χωρὶς ἐπιτραχηλίου χειροτονοῦνται. ὁ ἀναγνώστης λοιπὸν, ὁ ὑποδιάκονος, ὁ διάκονος, ὁ πρεσβύτερος, ὡς βαθμοὶ ἐκκλησιαστικοὶ δὲν δευτερογαμοῦσιν, ἀμὴ οἱ δεσποτάτοι καὶ κηροφόροι καὶ λαμπαδᾶριοι καὶ μμμισάτοι, δὲν εἶναι χειροτονία, μόνον διακονίαι περὶ τὸ ἅγιον θῆμα, λέγει ὁ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκησ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πολλὰ ἔμπειρος².

Πρόβλημα ιστ'

Ἐνας ἀξιωματικὸς ἄνθρωπος εὐρίσκειται εἰς τοῦ λόγου μας, ὅπου ἔχει μίαν γυναῖκα δαιμονισμένην, τῶρα εἶναι ὡς ἕξ χρόνοι. ἤμπορεῖ τοῦτος ἀπροκριματίστως νὰ μεταῦπανδρευθῆ καὶ τὸ συγχωρεῖ ὁ νόμος, ἂν θελήσῃ νὰ πάρῃ ἄλλην γυναῖκα ;

Λύσις.

Λέων καὶ Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς ἀπεφάσισαν καὶ ἐὰν εὐρεθῆ ὁ

1. Βλ. Κ. 27 τῆς ἐν Τρούλλῃ (Σ. 2,364)· Κ. 16 τῆς ἐν Νικαίᾳ πρωτοδευτερας (αὐτ. 623).

2. Βλ. Κ. 26 τῶν ἁγ. Ἀποστόλων (Σ. 2,33 ἐπ.)· Κ. 6 τῆς ἐν Τρούλλῃ (αὐτ. 318).

ἄνδρας λωβός ἢ ἡ γυνὴ λωβὴ διὰ τοῦτο τὸ ἀσθένημα νὰ χωρίζεται τὸ ἀνδρόγυνον ἐκεῖνο, μόνον νὰ ζωστροφῆ ὁ υγιής τὴν ἀσθενημένην. ἢ καὶ ἀνάπαλιν διὰ ἓνα ἄνδρα δαιμονισμένον, ἐπιζήμιον καὶ ἀνθρωπομάχον, ἢ μπορεῖ λοιπὸν ὁ ἀνὴρ τῆς δαιμονιζομένης νὰ λάβῃ ἄλλην, ὡσὰν τὸ διατάσσει καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Πατριάρχης Τιμόθεος. καὶ ποσῶς δὲν μοιχᾶται, ὅτι ἡ γυνὴ ἐκεῖνη λογίζεται ὄχι πλέον ὡς ζωντανή, ἀμὴ μόνον ἴδια νεκρὰ καὶ ἀποθαμμένη. καὶ ἂν ἔλθῃ καὶ υγιάνῃ, καὶ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸ δαιμόνιον, ἢ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς μανίας, ἢ ἄλλης δυσιάτου καὶ χωρισμὸν προξενούσης νόσου, κελεύει ὁ σοφὸς Λέων ὅτι ἀναγκάζεται ὁ ἄνδρας τῆς νὰ τὴν μεταπάρῃ καὶ τὴν δευτέραν νὰ ἀφήσῃ καὶ ἂν δὲν τὸ κάμῃ μοιχᾶται ὀλοφάνερα καὶ ἀφορίζεται καὶ μετὰ ἀλύτου ἀφορισμοῦ δένεται, φησὶ Νικηφόρος ὁ βοτανιάτης¹.

Πρόβλημα ιζ'

Τί διαφέρει ἀφορισμός, ἀρὰ καὶ ἀνάθεμα :

Λύσις.

Ὁ ἀφορισμὸς εἶναι ἴδια χωρισμὸς ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ παράδοσις εἰς τὸν σατανᾶν, ὅθεν καὶ ὡς χωρισμένος λέγεται ἀκοινωνήτος καὶ διωχόμενος ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ σύναξιν τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν καὶ δὲν μετέχει τῶν ἀχράντων μυστηρίων. καὶ διὰ τρεῖς αἰτίαι κυρίως ὁ ἄνθρωπος ἀφορίζεται, ἢ διατὶ ἐχάλασε τὴν βούλλαν τοῦ βασιλέως, ἢ καὶ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τὴν ἄλλαξεν. ἢ διατὶ ἔβαλε φωτιᾶν θεληματικῶς καὶ ἔκαυσε ναόν, μοναστήρι, ἢ παζάρι, ἢ διατὶ ἐπροσωπώδειρεν ἐκκλησιαστικὸν ἄνθρωπον, φυλακῶνωντάς τον ἀδίκως καὶ παραλόγως. ἢ δὲ ἀρὰ καὶ κατάρρα εἶναι τῶν συγγενῶν καὶ γονέων εἰς τὰ παιδιά των. Ὅθεν ἔλεγεν ὁ Σειράχ, ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ τίμα τὸν πατέρα σου ἵνα ἐπέλθῃ σοι εὐλογία παρ' αὐτοῦ, εὐλογία γὰρ πατὴρὸς στηρίζει οἶκον τέκνων, κατάρρα δὲ μητρὸς ἐκρίζοι θεμέλια καὶ πάλιν συντυχαίνοντας διὰ τὰ νόθα καὶ πορνικὰ παιδιά ὁ αὐτός, οὐ διαδώσουσι τὰ τέκνα αὐτοῖς εἰς ῥίζον κχι οἱ κλάδοι αὐτῆς οὐ δώσουσι καρπὸν, καταλήγει εἰς κατάρραν τὸ μνημόσυνον αὐτῆς, καὶ τὸ ὄνειδος αὐτῆς οὐκ ἐξαλειφθήσεται. ὅθεν καὶ ὁ ῥπος ψαλμὸς ὀνομάζεται ψαλμοκατάρρα. Τὸ ἀνάθεμα εἶναι μεγαλύτερος βαθμὸς ἀπὸ τὸν ἀφορισμὸν καὶ τὴν κατάρραν. Ἐτὶ τούτους αἰρετικούς μόνον ἀναθεματίζομεν, ὡς τελείως χωρισμένους ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἠνωμένους τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ὅθεν ἐνουθέτα ὁ χρυσορρήμων, μὴν ἀναθεματίζειν χριστιανὸν ἄνθρωπον ἐν εὐκολίᾳ ἵνα μὴ δραξάμενος αὐτὸν ὁ σατανᾶς ἰδιοποιήσῃ.

1. Βλ. νομοκαν. Φωτίου τίτλ. ιγ' κεφ. λ' (Σ. 1,330 ἐπ.). Τιμόθεον Ἀλεξανδρ. ἐρωτ. ιε' (αὐτ. 4,340 ἐπ.).

Πρόβλημα ιη'

Περισσοὶ ἐδῶ ἀρχιερεῖς μᾶς ἀφορίζουσι καὶ μᾶς καταρῶνται ἀδίκως καὶ παραλόγως, ἄρα γε τοὺς ἀκούει ὁ Θεὸς ἢ ὄχι ;

Λύσις.

Ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα, εἶπεν ὁ Κύριος· διατί συγκρίνεται μὲ τὴν ἀστραπὴν ὁ διάβολος; Ἐπειδὴ ἀτός του πίπτωντας, ἐτρέπησεν ὡσάν ἀστροπελέκι τὴν γῆν, καὶ ἔκαμε τὸν σκοτεινόμορφον καὶ ἀνείδρον ἄδην. καὶ λοιπὸν ὁ ἀφορισμὸς εἶναι ἴδια ὡσάν ὁ κεραυνός, ὁ ὁποῖος λαβῶναι ὅποιον εὖρη νὰ τοῦ ἀντιστέκεται. Ἐτζι θεωροῦμεν καὶ πλειστάκις χαλᾶ τὸ σπαθὶ τὸ δυνατόν ἀφίνει γερὸν τὸ φηκᾶρι του. Ἐσπαθῶναι, ἀστράπτει, κεραυνῶναι ὁ ἀρχιερεὺς, ὅλον ἔχει νὰ κάμη τὴν ἐνέργειάν του καὶ εἰ μὲν εὖρη τὸ ἀφορίζόμενον πρόσωπον ἄξιον ἀφορισμοῦ, δέχεται ἐπάνω του τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ ἀφορισμοῦ, αὐτὸ τὸ οὐράνιον ἀστροπελέκι. ἔαν δὲ καὶ εὖρη πταίστην τὸν ἀρχιερέα ὁποῦ μεταχειρίζεται τὸν ἀφορισμὸν παράνομα, ἐκεῖνος ὁ ἴδιος ἀφορίζεται, κεραυνῶνεται, καὶ σπαθίζεται. Ἄς φοβᾶται, λοιπὸν κατὰ πολλὰ ἕνας καὶ ἄλλος τόσον ὁ ἀφορίζόμενος, ὅσον καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ὁποῦ ἀφορίζει, διὰ νὰ μὴν ἀφορισθῆ ἀτός του, καὶ πάθῃ τὴν αὐτοπάθειαν ὁποῦ γυρεῖται ἀλλοῦντοῦ νὰ δώσῃ!.

Πρόβλημα ιθ'

Ἐνας ὁποῦ ἀφορισθῆ δικαίως ἀπὸ πολλοὺς ἀρχιερεῖς, συγχωρεῖται ἂν δὲν εὖρεθοῦν ὅλοι ὅσοι τὸν ἀφώρισαν ἀντάμα ἢ ἐναλλάξ, ἤμπορεῖ νὰ λάβῃ ἀπὸ ἄλλους τὴν συγχώρησιν, οἱ ὁποῖοι δὲν εὖρεθῆσαν εἰς τὸν ἀφορισμὸν οὔτε ἐσύνδρομαν :

Λύσις

Ἐὸλον χρειάζεται ὁ ἀφωρισμένος νὰ ζητῆ τὴν συγχώρησιν ἀπὸ ἐκεῖνον ὁποῦ τὸν ἀφώρισεν ὀπίως καὶ νομίμως, ἕως ὁποῦ εἶναι ζωντανός ἐπὶ γῆς καὶ παρὼν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, καὶ νὰ μὴ φανῆ ἀνάμελος, καὶ ὀκνηρὸς εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ψυχῆς του, ἐνθυμούμενος ἐκεῖνο τὸ φοβερὸν ἐν ᾧ εὖρω σε, ἐκεῖ καὶ κρίνω σε, διότι θέλει τὸν εὖρει τὸ ἐπιτίμιον καὶ θέλει μείνει ἄλυτος μετὰ θάνατον καὶ δεδεμένος ψυχικῶς καὶ σωματικῶς καὶ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διαδόλου παραδομένος καὶ διὰ τὴν αἰώνιον κόλασιν ἀποφασισμένος, ὡσάν παραβάτης τῶν θείων ἐντολῶν, καὶ καταφρονητῆς τῆς ἀρχιερατικῆς ἐξουσίας τε καὶ δυνάμεως εἰς τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐκτεταμένης ἀλληλοδιαδόχως. Ἐν τύχῃ λοιπὸν καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ὁποῦ τὸν ἀφώρισε διαβῆ ἄλλοῦ καὶ μισέσῃ ἢ εἰς εἶναι, ἢ

1. Συμφῶνως καὶ τοῖς Πατριάρχεις βλ. Τόμον π. Δελικάνη 89 ἐπ.

πολλοί, ἔχει χρέος ὁ ἀφορισμένος νὰ μεσιτεύσῃ ἐμμέσως διὰ νὰ τύχῃ τῆς συγχωρήσεως καὶ ἂν ἀπέθανεν, ἀπὸ τοὺς ἐκείνων διαδόχους καὶ ἂν δὲν τὸ κάμῃ, φαίνεται πῶς δὲν τοὺς ψηφᾷ καὶ ἀθετεῖ τὰ χαρίσματα, καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ ἀποστολικὸν ὁποῦ ἔλαβαν ἀπὸ τὴν ἀλληλοδιαδοχίαν τοὺς τὴν νόμιμον καὶ κανονικὴν. Τὸ ἔχομεν φανερὰ ἀπὸ τὴν βασιλίσσαν Εὐδοξίαν, ἣ ὁποία δὲν ἐσυγχωρέθη, παρέξ ἀπὸ τὸν ἴδιον Χρυσόστομον ὁποῦ τὴν ἀφώρισεν καὶ εἰς σημεῖον τῆς συγχωρήσεως ἔπαυσεν ὁ κλόνος καὶ κίνησις τῆς λάρνακος ὁποῦ εἶχε μέσα τῆς τὸ σῶμα τῆς βασιλίσσης, καθὼς τὸν γράφει ὁ συναξαριστὴς, ὁποῦ λέγεται νὰ εἶναι ὁ Μαυρίκιος, τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱεροδιάκονος.

Πρόβλημα κ'

Ἄμὴ ἂν ζητήσῃ ὁ ἀφορισθεὶς ἄνθρωπος συγχώρησιν ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα, καὶ ἐκεῖνος δὲν θελήσῃ νὰ τὸν συγχωρήσῃ, τί χρὴ τότε γενέσθαι; ποῦ ἔχει νὰ φύγῃ καὶ νὰ προσπέσῃ;

Λύσις.

Ἄν ἀφορισθῇ ἀπὸ ἐπίσκοπον, νὰ δράμῃ πρὸς τὸν μητροπολίτην, κάμωντὰς τὸν ἀναφοράν. Ἄν ἀφορισθῇ δὲ ἀπὸ τὸν κατὰ τόπον μητροπολίτην εἰς τὸν πατριάρχην· ἂν ἀπὸ τὸν πατριάρχην εἰς τὸν οἰκουμηνικόν, καὶ εἰς τοὺς ἐπιλοίπους ἄλλους πατριάρχας ἔχει νὰ προσπέσῃ ταπεινῶ τῷ σχήματι, καὶ συντετριμμένῳ συνειδῶτι· διότι πάντοτε τὸ ἔλασσον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἶναι τάξις, καὶ βαθμὸς μεγαλύτερος καὶ κατώτερος καθὼς εἶναι δηλονότι καὶ εἰς τὰ ἐννέα τάγματα τῶν οὐρανίων δυνάμεων ὁποῦ ἄλλοι φωτίζονται καὶ δὲν φωτίζονται, ἄλλοι ὁποῦ φωτίζουσι καὶ φωτίζονται, καὶ ἄλλοι ὁποῦ φωτίζουν καὶ δὲν φωτίζονται, καθὼς μᾶς διδάσκει ὁ ἀρεοπαγίτης Διονύσιος εἰς τὸ περὶ οὐρανοῦ ἱεραρχίας.

Πρόβλημα κα'

Ἐχομεν παραγγελίαν νὰ μὴν ἀφίνωμεν τοὺς καταδικασμένους νὰ ἔξομολογοῦνται καὶ νὰ κοινωνοῦν, ἀγκαλὰ καὶ πρὸ ἡμῶν τοῦτο ἐγένετο μυστικῶς μέσα εἰς τὴν φυλακὴν πρὶν νὰ λάβουν τὴν τελείαν ἀπόφασιν.

Λύσις.

Ἀποστολικὸς κανὼν εἶναι νὰ μὴ παιδεύεται ὁ ἄνθρωπος εἰς ἓνα σφάλμα μὲ δύο παιδεΐας· φησὶ γὰρ ἡ γραφή, οὐκ ἐκδικήσεις δις ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ εἴτε ἂν πιασθῇ διάκονος ἐπάνω εἰς τὴν θηλυρὰν ἐργασίαν τῆς πορνείας, καθήρεται μόνον, ἀλλὰ δὲν ἀφορίζεται, οὔτε ἐκβάλλεται ἐκ τῆς ἐκκλησίας. Διδασκαλία τῆς ὁποίας ἀκολούθησε καὶ ὁ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος εἰς τὸν 18' αὐτοῦ κανόνα τὸν φάσκοντα κατὰ τὴν Θεο-

λόγου Ἰωάννου φωνήν, ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον καὶ δι' ἁμαρτίαν πρὸς θάνατον κάποιοι ἐνόμισαν τὴν μέχρι πράξεως προχωρήσαντες ἁμαρτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν ἐκπίπτει τοῦ ἰδίῳ βαθμοῦ ἐλάττωσός τε καὶ μείζονος. πλὴν δὲν ἐμπροδίζεται νὰ ἐμβαίῃ μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὴν ἀπόφασιν τὴν θεϊκὴν, οὐκ ἐκδικήσεις δις ἐπὶ τὸ αὐτό. Ὅμως ἐὰν ἐπιθυμήσῃ μόνον νὰ πορνεύσῃ καὶ δὲν ἐπόρνευσε, δὲν καθήρεται. διατὶ κατὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν λογίζεται πόρνος, ὡσὰν καὶ φονεὺς δὲν νομίζεται ἐξ αὐτοῦ μόνου τοῦ θούλεσθαι, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ἀγκαλὰ καὶ εἶχε βουλήν διὰ νὰ φονεύσῃ, καὶ ἀπλὴν συγκατάθεσιν διὰ νὰ πορνεύσῃ. Περισοὶ ἐγρέζικησαν διὰ πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν τὴν κεφαλικὴν τιμωρίαν, τῆς κεφαλῆς τὴν ἀφαίρεσιν τὴν ὅποιαν ἂν τύχῃ καὶ ἱερομένον πρόσωπον πάθῃ, δὲν ἔχει διὰ τοῦτο νὰ γίνετα ἄμειρον τῶν ἀχράντων μυστηρίων, καὶ τῆς ἐξομολογήσεως· γνωρίζοντας μάλιστα τὸ σφάλμα του καὶ δεόμενος τυχεῖν συγχωρήσεως, διότι σώνει τον ἢ καταδίκη, καὶ τῆς ζωῆς ἢ στέρησις, νὰ παιδεύεται δὲ ὁμοῦ καὶ ἐκκλησιαστικῶς καὶ βασιλικῶς μὲ τὸ ἔξω κριτήριον, καὶ νὰ παραδίδεται εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν, εἰς τοῦ ἄδου τὰ δικαιωτήρια, δίχως τὰ σωτηριώδη φάρμακα, ὅπου εἶναι τὰ μυστήρια τῆς ἀγίας μας ἐκκλησίας, μοὶ φαίνεται σκληρὸν κατὰ πολλὰ, καὶ ἔξω πίστεως χριστιανικῆς φιλανθρωπίας τε καὶ χρηστότητος, καὶ ἐναντίον τῶν Ἀποστόλων ὅπου λέγουν νὰ μὴ παιδεύωμεν τοὺς πταίστας μὲ διπλαῖς τιμωρίαις¹.

Πρόβλημα κβ'

Ἄμῃ ἂν δώσωμεν τῶν φονευτῶν καὶ κλεπτῶν τὰ ἄχραντα μυστήρια, ἰδοὺ ὅπου ὄπιτομεν τοὺς μαργαρίτας ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, ἢ φονεύομεν ἁγίους ἀνθρώπους, ὅπου ἠγιασθήσαν διὰ μετανοίας καὶ διὰ κοινωνίας τοῦ ἀχράντου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Δύσις.

Δὲν εἶναι χοῖρος, ὅποιος εἶναι ἐξομολογημένος καὶ μετανοημένος,

1. Βλ. π. Δελικάνη σ. 166 ἐπ. Ἀπηυθύνθη πρὸς τοὺς Πατριάρχας ἢ αὐτὴ ἐρώτησις ὅτι ὁ Νίκων παρήγγελε «νὰ μὴ ἀφίνουσι εἰς τὸν μετέπειτα καιρὸν οὐχὶ μόνον νὰ κοινωνοῦν τῶν ἀχράντων μυστηρίων τοὺς ληστὰς καὶ τοὺς κλέπτας, ἀλλὰ μήτε νὰ τοὺς ἐξομολογοῦν, ἐν τῇ τελευταίᾳ ὥρᾳ τῆς καταδίκης. Καὶ διὰ τοῦτο ἐπληθύνθησαν οἱ λησταὶ καὶ κλέπται καὶ εὐρίσκωνται πολὺν καιρὸν εἰς τὰς φυλακὰς φυλακισμένοι». Ἡ ἐπὶ ταύτης πατριαρχικῆ ἀπόφασίς καὶ διάταξις: «ταῦτα ὅλα εἶναι αἰρετικὰ καὶ παράνομα καὶ ἔξω τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας».

καὶ διορθωμένος ἀμὴ εἶναι ὡς ἀληθῶς χοῖρος ὁ ἀδιόρθωτος, ὁ ἀμετανόητος, ὁ ἀνεξομολόγητος ἄνθρωπος, ὅπου ὡς χοῖρος κυλίστα εἰς τὸν βόρβορον τῆς συνειθισμένης τοῦ ἁμαρτίας. "Ὅθεν ὁ βουλγαρίας Θεοφύλακτος ἐξηγούμενος τοῦτο τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου τὸ χωρίον, Μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσί. κύνες φησὶν εἶσιν ἄπιστοι. χοῖροι δὲ οἱ πιστοί, οἱ βορβορώδη βίον ἔχοντες. "Ὅθεν καὶ ὡς χοῖροι τοὺς λαμπροὺς καὶ μαργαρώδεις λόγους τοὺς περὶ θεολογίας καταπατοῦσι, καὶ καταφρονοῦσιν ὡς ἀκάθαρτοι. "Ὡστε τὸ κείμενον τοῦτο τοῦ Εὐαγγελιστοῦ δὲν ἀρμόζει πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς πρότερον, καὶ ὕστερον μετανοημένους ὀλοφύχως "Ἀρμोजε περισσότερον αὐτοῖς ὁ λόγος τοῦ ἑκατοντάρχου τοῦ λέγοντος, Κύριε, οὐκ εἰμι ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγον καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. ἐδειλία γὰρ ὁ ἑκατόνταρχος. ὡς στρατηγὸς καὶ αἱμάτων πλήρης, νὰ μὴ συχαθῇ τὸν βεδηλωμένον οἶκόν του μὲ ταῖς αἱματοχυσίαις, καὶ διὰ τοῦτο ἠύλαβεῖτο καὶ ἀπέκοπεν, ἐμποδίζων τὸν ἐρχομὸν τοῦ Χριστοῦ μας εἰς τὴν οἰκίαν του, γνωρίζωντας τὴν θεοβορβορωμένην συνείδησίν του. "Ἄλλ' ὅμως ποῖος ἤμπορεῖ νὰ εἰπῇ ποτὲ πῶς εἶναι ἄξιος καὶ ἱκανὸς νὰ δεχθῇ μέσα εἰς τὴν στέγην τῆς ψυχῆς του ὅλον τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν κοινωνῶντας, ἐὰν καὶ ὁ χρυσοκάρδιος καὶ χρυσόφυχος Ἰωάννης ἀναφανδὸν ὁμολογῇ, καὶ κρᾶζῃ, τὸ οὐδεὶς ἄξιος. Νὰ ἀγιάζεται ἀπ' ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος διὰ μέσου τῶν φρικτῶν μυστηρίων τὸ συγχωρεῖ καὶ τὸ πιστεύει, διότι καὶ ἅγια λέγονται. "Ὅθεν καὶ ὁ ἱερεὺς ὑψώνωντας τὸν ἅγιον "Ἄρτον ἐπιβοᾷ, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, ἤγουν τοῖς καθαρῶς καὶ ἐκτὸς πάσης κηλίδος, καὶ γεώδους φρονήματος. Γενέσθω μοι τὰ ἅγια ταῦτα, παρακαλεῖ καὶ προσεύχεται ὁ οὐρανοφάντωρ Βασίλειος, εἰς ἴασιν καὶ κάθαρσιν, καὶ φωτισμὸν καὶ φυλακτήριον, καὶ σωτηρίαν καὶ ἁγιασμόν ψυχῆς καὶ σώματος καὶ Πνεύματος ἁγίου κοινωνίαν, καὶ ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀπολογίαν εὐπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φεβροῦ δήματός σου, μὴ εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα. "Ὡστε ὅπου διὰ ἐφόδιον πέρνεται καὶ ἡ κοινωνία καὶ πότε μάλιστα χρειάζεται καὶ λέγεται κυρίως ἐφόδιον, παρὰ τότε ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐτοιμάζεται διὰ τὸν ἄλλον κόσμον, διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν τὴν παντοτινὴν καὶ αἰδίον, ὅπου βαστᾷ εἰς μυρίους αἰῶνας, ὅπου κανένα τέλος δὲν ἔχουσι. τότε μέλλει καλλίτερα νὰ διορθωθῇ, νὰ εἰπῇ ὅλας τὰς ἁμαρτίας του, διὰ νὰ φύγῃ τὰ αἰῶνια ἐκεῖ κολαστήρια, παρὰ ὅταν ἔρχεται εἰς τὴν καταδίκην, ἀκαρτερῶν καὶ ἀναμένων τὴν μέλλουσαν κόλασιν ὁ κατάδικος καὶ τρισάθλιος ἄνθρωπος. "Ἀφησαί τους νὰ κοινωνοῦσι χριστιανικώτατα βασιλεῦ, ἀφησαί τους τοὺς ταλαιπώρους, νὰ μὴ

κολάζωνται και ἐδῶ πρόσκαιρα και ἐκεῖ αἰώνια. μόνον ἐλεημονήσου τους, καθὼς και οἱ πρὸ σοῦ αἰέμνηστοι και παναοίδιμοι κινέζιδές τε και αὐτοκράτορες. Τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατείσθω και τὰ παλαιὰ ἤθη ἄς ἔχουν πάλιν τὸ κύρος, και τὴν καλὴν ἀνακαίνισιν, διὰ τὰ ἀνακαινισθῆ ὡς ἀετοῦ ἢ νεότης σου και τὰ ἀνθήση ὡς φοῖνιξ τὸ κράτος σου.

Πρόβλημα γ'

Τὸ λοιπὸν ἤμποροῦν οἱ κατάδικοι, ἀφόντις ἐξαγορευθοῦν και μεταλάβουν τὰ φρονευθῶσι, και φονιάδες δὲν γινόμασθε οὔτε τύραννοι τυραννῶντας τους διὰ ἄλλωνῶν παραδείγματα :

Λύσις

Ναῖσινε, και ἄς γίνεται μετέπειτα ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Διότι ἡ κρίσις εἶναι τοῦ Θεοῦ και ὁ βασιλεὺς οὐκ εἰκὴ και μάτην φορεῖ τὴν μάχαιραν και τὸ σπαθὶ ζώνεται και κρίσις χρειάζεται βασιλεῦ πολυχρονεμένε, κρίσις, Μακάριοι οἱ πεινῶντες και διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορταστῆρονται. Ὅποιος εἶναι δίκαιος, ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν τὸν δίκαιον, ὅπου κυβερνᾷ τὰ πάντα μέτρῳ και σταθμῷ και ἀριθμῷ, κατὰ τὴν σοφίαν τοῦ Σολομῶντος. Ὅλαις ταῖς ἀρεταῖς ἔχει ὁ βασιλεὺς τὰ ταῖς περιποιῆται, ἀλλὰ καθ' ὑπερβολὴν τὴν δικαιοσύνην, και ἐξαιρέτως ὡς βασιλισσαν ὄλων τῶν ἀρετῶν ἔχει τὰ τὴν εἰδοποιῆται ὡς πάρεδρον τῶν βασιλέων και ὁμοσκηρον ὅπου ὀνομάζεται και φημίζεται. Ἀδικία λέγεται πᾶσα λογῆς ἀνομία και ἁμαρτία καθάπερ ἐξ ἐναντίας πᾶσα ἀρετὴ κοινὰ κράζεται δικαιοσύνη. Βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ πᾶς ποιῶν ἄδικον λέγει τὸ δευτερονόμιον. Ὁργίζεσθε και μὴ ἁμαρτάνετε. ὅτι ὁ θυμὸς κατὰ τὸν φιλόσοφον Ἀριστοτέλην εἶναι ὡσάν ἐ κελὸς δουλευτῆς, ὅπου ἀκούει τὸ πρόσταγμα τοῦ αὐθέντός του, εἶναι ὡσάν ἐ ἐμπιστευμένος σκλάβος ὅπου φυλάγει, ὅποταν γροικᾷ και κτυπᾷ ἀπ' ἔξω ἢ πόρτα. Πᾶς ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ, ἐνοχὸς ἐστι τῇ κρίσει. Δὲν ἔχει ὁ κριτὴς τὰ ὀργίζεται και τὰ θυμῶν με τὸν πλησίον του, μόνον τὰ θυμῶν και τὰ ἐχθρεύεται τὴν ἁμαρτίαν, τὴν ἀσέβειαν και τὴν ἀδικίαν και διὰ τὴν δικαιοσύνην του ὁ πταίστης, ὡσάν γράφει και ἡ ἔξοδος, ἀνταποθάνεται, και ἀποτίσει διπλοῦν τῷ πλησίον, φαρμακὸς οὐ περιποιῆσεται και ὁ θυσιάζων θεοῖς, θανάτῳ ἀποκτενεῖτε αὐτούς. Ἰδοὺ ὅπου ὁ ἴδιος Θεὸς προστάζει και οἱ ἀσεβεῖς και κακοποιοὶ τὰ παιδεύονται και τὰ τιμωρῶνται και ποῦτος ἀπέκει τὰ εἰπῆ, ὅτι ὅποιος κάμνει τὸν ὀρισμὸν τοῦ Θεοῦ και τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ τὰ ὀνομάζεται φονεὺς ἢ και τύραννος ἀκόμη; ὁ στρατιώτης ὅπου ὑπάγει τὰ πλεμῆσῃ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως του, ὅπου φονεύει τοὺς ἀντιπάλους, και ἐχθροὺς

τῆς κορώνας του δὲν κρίζεται φονεὺς καὶ ἀνθρωποκτόνος δὲν ὀνομάζεται, καὶ ποῖος νὰ τὸ θεβαιώσῃ πάρεξ ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν ὁμολογεῖ πῶς ὁ Θεὸς εἶναι Κύριος τῶν δυνάμεων σαθαῶθ, Κύριος τῶν στρατευμάτων, Θεὸς ἐκδικήσεων, Θεὸς κριτῆς δίκαιος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστῆς ; "Ἄς συγχωροῦνται πνευματικῶς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν κλέπται, φονεῖς καὶ ἐθδομηκοντάκις ἐπτὰ ἡγουν ἕσαις φοραῖς κάμνει χρεῖα καὶ ἀνάγκη, διὰ νὰ μὴ χαθοῦν τόσαις ψυχαῖς αἰωνίως. "Ἄς μετέχουν ἀπὸ τὰ μυστήρια ὁποῦ ἐδόθησαν ὡς καθάρσια καὶ ἰάματα τῶν ψυχικῶν μας νοσημάτων καὶ παθημάτων καὶ μετὰ ταῦτα ἄς παρκαδειγματίζωνται πρὸς σωφρονισμόν τῶν ἄλλων, πρὸς νουθεσίαν, διὰτι τὰ παθήματά μας γίνονται καὶ μαθήματα. Μνήμη θανάτου χρησιμεύει τῷ βίῳ φαίνεται γραμμένον εἰς τὸν φοβερὸν τόπον τῆς καταδίκης κάπου εἰς τὸ ἐξακουσμένον θυζάντιον.

Πρόβλημα κδ'

"Ἀμὴ ἂν τύχη καὶ ἱερωμένον πρόσωπον φλυαρήσῃ κατὰ τοῦ βασιλέως τίποτε, τί παιδεῖα του πρέπει κατὰ τοὺς νόμους ;

Λύσις

"Ἀρχοντα τοῦ λαοῦ, φησὶν ἡ Γραφή, οὐ κακῶς ἐρεῖς καὶ ἡ κορυφή τῶν Ἀποστόλων, τὸν βασιλέα τιμάτε· ὁ δὲ βασιλικὸς νόμος ἀποφασίζει τὸ πῶς, εἰ μὲν ἀπὸ κουφότητος καὶ ἀγνωσίας τὸ ἔκαμε καταφρονεῖται, εἰ δὲ ἂν τὸ ἔκαμεν ἐξ ἀγνοίας καὶ μωρίας του ἐλεεῖται, ὡς ἄξιος ἐλέους καὶ συμπαθείας, ὑπερνικᾶ γὰρ κρίσεως ἕλεος κατὰ τὸν θεάδελφον Ἀπόστολον. Εἰδὲ καὶ ἔπαθε καμμία ἀδικίαν ὁποῖος τὴν τοιαύτην φλυαρίαν ἐφλυάρησε, συγχωρεῖται καὶ συμπαθεῖται, ὡτὰν παθιασμένος τοῦ εἶναι ἐκακότυχος. Παιδεῖα τοῦ φλυαρήσαντος ὄριστα τῆς γλώττης ἢ ἀποκοπή καὶ δι' ὧν τις ἀμυρτάνει καὶ κολάζεται. Ἐπειδὴ λοιπὸν γέγραπται ὀφθαλμὸς ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ποῦς ἀντὶ ποδός, ἔπεται καὶ ἡ γλῶσσα νὰ παιδεύεται διὰ τὴν γλῶσσαν του. Ρητῶς μόλα ταῦτα γράφει ὁ βασιλικὸς νόμος, ὁ καθοσίωσιν πλημμελῶν, κρίμεν, λέτζα μαγεστάτης καὶ φατριάζων κατὰ τοῦ βασιλέως λαϊκὸς ὦν, ξίφει τιμωρεῖσθω, ἡγουν νὰ σπαθοκοπῆται :

Πρόβλημα κε'

"Ἐνας χριστιανὸς ὁποῦ ἀθετήσῃ τὴν πίστιν του πῶς τιμωρεῖται ;

Λύσις.

Παιδεύεται ὡτὰν Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης. γράφει δὲ καὶ ὁ ἀποστολικὸς κανὼν ἐξβ' διατασσόμενος, Εἴ τις διὰ φόβον ἀνθρώπων ἀρνήσεται τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, κληρικὸς ὦν καθαιρεῖσθω, ἀλλὰ καὶ ἀναθε-

ματιζέσθω, ὡς μιμητῆς τοῦ προδότου Ἰούδα, καὶ ὡς λιποτάκτης τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης κολαζέσθω· καὶ κατὰ ἀλήθειαν, ὅτι ἐὰν ἔποιος ρίψῃ τὰ καλογερικὰ ῥόσα, διὰ τὴν ἀτιμίαν ὅπου ἔκαμε τοῦ ἀγγελικοῦ καὶ ἱεροῦ σχήματος παιδεύεται πικρῶς κατὰ τὸν νομοκάνονα· πόσω μᾶλλον ἐκεῖνος ὅπου τὸν σατανᾶν ἀπετάχθη καὶ συνετάχθη τῷ Χριστῷ καὶ ἐνδύθηκε τὸν χιτῶνα τῆς ἀγαλλιᾶσεως καὶ εἰς χαρὰν ἀσπροφόρησε σκληρότατα νὰ μὴ τιμωρῆται; νὰ μὴ παιδεύεται ὡς δυσσεβής, ὡς παράνομος; Διὰ τοὺς μανιχαίους ὀρίζουν οἱ βασιλικοὶ νόμοι, ὅτι ἐὰν καὶ μεταγυρίσουν εἰς τὴν ἀρεσὴν τοὺς τῆς δυσθείας δηλονότι, ἔχουν νὰ ὑποκείνται τιμωρίᾳ ἐσχάτῃ. Ἐσχάτῃ δὲ τιμωρία νομίζεται τῆς κεφαλῆς ἢ ἀποκοπή, κατὰ τὸν Βλάσταρην τὸν ἐν ἱερομονάχοις Ματθαῖον.¹

Πρόβλημα ιστ'

Οἱ πρὸ ἡμῶν ἐσυνείθιζαν νὰ προσφέρουν εἰς τὴν λειτουργίαν ἑπτὰ προσφορὰς, διατι ἄραγε νὰ τὸ ἔκαμναν;

Λύσις.

Ἴσως διὰ ἀνάμνησιν τῶν ἑπτὰ ἄρτων, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐχόρτασε τοὺς τετρακισχιλίους ἀνδράς χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων, καθὼς διηγεῖται ὁ Ματθαῖος εἰς τὸ ιε' κεφάλαιον. ὁ ὁποῖος βεβαιώνει τὸ πῶς ἔφαγον οἱ πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ σφυρίδας πλήρεις. Ὁν τρόπον δηλονότι κάμνομεν καὶ τοὺς πέντε ἄρτους εἰς ἀνάμνησιν τῶν πέντε ἄρτων, μὲ τοὺς ὁποῖους ὡσὰν ἀναφέρει ὁ ἴδιος Εὐαγγελιστῆς εἰς τὸ ιδ' κεφ. καὶ ἐχορτάσθησαν. οἱ δὲ ἐσθιοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχιλιοί, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. Τὸ ἔποιον θαῦμα θεωρῶν ὁ μέγας ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος εἰς τὸν λόγον τῆς Πεντηκοστῆς εἶπεν, Ἰησοῦς αὐτός, ἢ καθαρὰ τελειότης, οἶδε μὲν τρέφειν ἐν ἐρημίᾳ καὶ πέντε ἄρτοις πεντακισχιλίους, οἶδε δὲ καὶ ἑπτὰ πάλιν τετρακισχιλίους, καὶ τὰ τοῦ κόρου λείψανα ἐκεῖ μὲν δώδεκα κόφηνοι, ἐνταῦθα δὲ σφυρίδες ἑπτὰ. Οὐδέτερον ἀλόγως οἶμαι οὐδὲ ἀναξίως τοῦ Πνεύματος. Ἐπου καὶ ὁ σχολιαστῆς Νικητῆς Σερρών οἱ μὲν κόφηνοι ἐξ ὕλης ὄντες πλεκτικῆς τὴν ἐπίμοχθον ἄς νίπτονται, αἱ δὲ σφυρίδες ἐκ χαλκῶν ὄσαι, τὴν κατὰ τῶν παθῶν νίκη τῶν τελειοτέρων ὑποδηλοῦσιν· εἰς σύμβολον γὰρ νίκης ὁ τοιοῦτος κλάδος παραλαμβάνεται.

Πρόβλημα κς'

Καὶ ἀπὸ ὄλαις τούταις ταῖς ἀπτὰ ἔχει νὰ εὐγάξῃ μερίδας ὁ ἱερεὺς; ἢ ἀπὸ κάποιαις μερικαῖς μοναχᾶ;

1. Βλ. κ. 62 ἀγ. Ἀποστόλων (Σ. 2,80).

Λύσις.

Μόνον ἀπὸ κάποιαις καὶ ἀπὸ ὄσαις ἀναφέρει τὸ εὐχολόγιον, ἢ δια-
τύπωσις· λέγει γὰρ ὅτι λαμβάνει τὴν προσφορὰν καὶ σφραγίσας τρίς,
αἶρει τετραμερῆ τὸν ἄρτον καὶ θύει. Ἐπειτα λαμβάνει δευτέραν προσ-
φορὰν καὶ αἶρει μερίδα εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου, ἔπειτα τρίτην προσφο-
ρὰν εἰς τιμὴν τοῦ Προδρόμου, καὶ τῶν ἐφεξῆς ἁγίων· ἔπειτα λαμβάνει
καὶ ἑτέραν προσφορὰν καὶ μνημονεύει ὧν θέλει ζώντων καὶ τεθνεώτων.

Πρόβλημα κη'

Παλαιὰ συνήθεια εἶναι τούτη, ἢ νέα τάξις τῶν μερίδων;

Λύσις.

Παλαιότατη, διατι ὄχι μόνον ὁ ἱερός Ἐπιφάνιος, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀρειο-
παγίτης Διονύσιος ταῖς μερίδαῖς τούταις ἀναφέρειν. Καὶ ὁ μὲν ἀρειοπα-
γίτης εἰς τὸ γ' τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας τοιαῦτα γράφει. Ἐπι-
τεθέντων τῷ θείῳ θυσιαστήριῳ τῶν σεβασμίων συμβόλων, δι' ὧν ὁ Χρι-
στός σημαίνεται καὶ μετέχεται πάρεστιν ἀδιαστάτως ἢ τῶν ἁγίων ἀπο-
γραφῆ, τὸ συνεζευγμένον αὐτῶν ἀδαιρέτως ἐμφαίνουσα τῆς πρὸς αὐ-
τὸν ὑπερκοσμίου καὶ ἱεραῶς ἐνώσεως. Ὁ δὲ ἅγιος Ἐπιφάνιος εἰς τὴν
ιγ' αἵρεσιν ἔτζι συντυχαίνει, δικαίως ποιούμεθα τὴν μνήμην καὶ ἁμαρ-
τωλῶν ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν ὑπὲρ ἐλέους Θεοῦ δεόμενος, ὑπὲρ δὲ δικαίων
καὶ πατέρων καὶ πατριαρχῶν, Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, καὶ Εὐαγ-
γελιστῶν καὶ Μαρτύρων, καὶ ὁμολογητῶν, ἐπισκόπων τε καὶ ἀναχωρη-
τῶν καὶ παντὸς τοῦ τάγματος, ἵνα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν
ἐφορίσωμεν ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων τάξεως διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς.
Ἰδοὺ ὁποῦ τηλαυγῶς ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος θεϊότατος πατὴρ μαρτυρεῖ διὰ
τὰς μερίδας. Ὁ Διονύσιος ἀναφέρωντας τὴν ἀπογραφὴν τῶν ἁγίων εἰς
τὰ ἐννέα τάγματα διαμοιρασμένην, ὁ Ἐπιφάνιος τῶν ἁμαρτωλῶν, διότι
μνημονεύοντες ἐπιφέρομεν ὑπὲρ μνήμης καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, τῶν
ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ γενομένων ἀειμνήστων κτητόρων τῆς ἁγίας μο-
νῆς ταύτης. Μνήσθητι Κύριε τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασι-
λέων ἡμῶν.

Πρόβλημα κθ'

Καὶ εἰς τὴν πρόθεσιν γίνεται ἡ μνήμη τῶν βασιλέων καὶ εἰς τὴν
προσκομιδὴν;

Λύσις.

Καὶ εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ εἰς τὴν προσκομιδὴν καὶ εἰς μὲν τὴν
πρόθεσιν ὁ ἱερεὺς, εἰς δὲ τὴν προσκομιδὴν ὁ ἀρχιερεὺς αἶρει τὰς μερί-
δας καὶ μνημονεύει διὰ τοὺς βασιλεῖς, ὁποῦ εἵρχονταν ἀτοίτους καὶ

ἐπρόσφεραν τὰ δῶρα κατὰ μίμησιν τῶν τριῶν βασιλέων καὶ μάγων ἐποῦ ἐδωροφόρησαν χρυσὸν καὶ λίθων καὶ σμύρναν τῷ Χριστῷ ὡς Θεῷ καὶ ὡς θνητῷ θαπτομένῳ ἐν μνήματι. Ὁθεν καὶ προσκομιδῇ ὀνομάζεται ἡ βασιλικὴ ἐκείνη δωροφορία, καὶ μαρτυρεῖ ἐν τοῖς ἄλλοις Οὐάλης ὁ βασιλεὺς ὁ ὁποῖος εἰς τὴν φαιδρὰν πανήγυριν καὶ ἀθροίσμιον ἡμέραν τῶν Θεοφανείων ἐπήγε νὰ λειτουργηθῇ, λειτουργῶντας ἕ Μέγας Βασίλειος μὲ περισσὴν εὐλάβειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν τόσον, ὅπου ὁ βασιλεὺς ἐθαύμασε καὶ εἰς τὸν νοῦν ἐσυλλογίσθη καὶ ἐσκοτίσθη. Ἐπεὶ δὲ τὰ δῶρα τῇ θείᾳ τραπέζῃ προσενεγκεῖν ἔδει, ὧν αὐτουργὸς ἦν, συνεπλάθετο δ' οὐδεὶς, ὡσπερ ἦν ἔθος, τηνικαῦτα τὸ πάθος τοῦ σκότους καὶ τῆς δίκης γνωρίζεται. Ἴδου ὅπου ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁμολογεῖ φανερώτατα, ὅτι ἀτός του ὁ βασιλεὺς ἐπρόσφερε μὲ τὰ ἴδια του χέρια τὰ δῶρα ἡγουν τὰς προσφοράς καὶ πέρνωντας ὁ ἀρχιεράρχης, ἔπερνεν ἀπ' ἐκείνην μίαν προσφορὰν καὶ ἐμνημόνευε τὸν βασιλέα, τὴν βασιλίσσαν καὶ τὰ βασιλόπαιδά του, εὐγάζωντας κατὰ μόνας μερίδας ὑπὲρ ὑγείας καὶ σωτηρίας καὶ ὑπὲρ ἀφέσεως καὶ συγχωρήσεως τῶν ψυχῶν τους καὶ ὑπὲρ παντός τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν.

Πρόβλημα λ'

Ὡς καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν μερίδων ἔχουσιν οἱ ἕδικοί μας διαφορὰν. ποῖοι βάζωντας εἰς τὰ ἀριστερὰ τὴν μερίδα τῆς Παναγίας καὶ δεξιὰ τὰ ἐννέα τάγματα, ποῖοι θέτωντάς τα ἐξανάστροφα :

Λύσις

Ἄγκαλὰ καὶ νὰ μὴν εἶναι τοῦτο ἄρθρον πίστεως, ὅμως μὲ τὸ νὰ μὴν ἠξυύρουν ποῖα εἶναι τὰ δεξιὰ καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἀριστερὰ, διαφωνοῦσι καὶ συγχίζονται. Ὅμως ἔλα τὰ μοναστήρια ὅπου διαφυλάττεται ἡ πατροπαράδοτος συνήθεια βάζουν εἰς τὴν δεξιὰν τὴν μερίδα τῆς Παναγίας, ἐπιλέγοντες, Παρέστη ἡ βασιλίσα ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν τὰ ἐννέα τάγματα, κατὰ μίμησιν τῶν οὐρανίων ἐννέα ταγμάτων. Τὴν σύγχυσιν τούτην τὴν ἔκαμε κάποιος κύπριος Θεοφάνης Ξενάκης εἰς τὸν καιρὸν τοῦ μακαρίτου πατριάρχου Ἱερεμίου, ἐκεῖνος ὅπου ἦλθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν μωσχοβίαν καὶ ἐχειροτόνησε πρῶτον πατριάρχην τὸν Ἰώβ. Καὶ λοιπὸν ὁ Ξενάκης ἐνόμισε τὸν Χριστὸν ὡς ἀμνόν, καὶ πρηνῆ βαδίζοντα εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ παρέσφαλεν εἰς τοῦτο. Διὰ τὸ Χριστὸς στέκεται ὀρθὸς ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενος ὡς ἐκεῖνος ὁ κριὸς ὅπου ἐφάνη τοῦ Ἀβραάμ κατεχόμενος ἐν φυτῷ σαδὲκ τῶν κεράτων. Ὁθεν ὁ σχολιαστὴς Μελίτων ἐξηγοῦμενος τὸ σαδὲκ εἴρηκεν ὁ σύρος καὶ ὁ ἐβραῖος κρεμάμενος φησιν ὡς τυποῦν σαφέστερον τὸν

σταυρῖν, αἰνῆς τὸ σαθεὸν ἐκδεδώκασιν ἄφεσιν, ἄλλοι ὄρθιος, ὥστε εἶναι αὐτὸ τὸ λεγόμενον τράγος, ὄρθος τῶν κεράτων κατεχόμενος ὡς εἶναι φανερόν τύπον σταυροῦ. Διὰ τοῦτο δὲ οὐχ ἔρμηνεύεται ὅτι ἡ ἑβραϊκὴ μία οὔσα λέξις, πολλὰ σημαίνει ἔρμηνευομένη. Πρὸς δὲ τοὺς πυνθανομένους δεῖ ἀποκρίνεσθαι καὶ λέγειν, ὅτι τὸ σαθεὸν ἐπηρημένη ἔρμηνείας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπηρημέος καὶ ὄρθιος κρέμαται ὁ Χριστὸς βλέπων πρὸς δυσμᾶς ἔπεται νὰ στέκεται ἀνάσκελα καὶ ἐπομένως νὰ βλέπωμεν τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ὄχι τὰ νῶτά του, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ὄρθᾳ ἐπεριπάτησε καὶ ὄχι διὰ τεσσάρων.

Πρόβλημα λα'

Καλὰ λοιπὸν διαβάξουσιν ἐκεῖνοι ὁποῦ θέλουσι καὶ ὁ Δαβὶδ νὰ προεῖπε τὴν ἐπὶ σταυροῦ θυσίαν, τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχον ἤγουν τὸν Χριστὸν καὶ ὄχι μόσχος διὰτὶ ἕνας ἦτον ὁ μόσχος ὁ σιευτός, ὁ Χριστός :

Λύσις.

Μόσχους διαβάξουσιν ὅλοι καὶ διὰ μόσχους γροικοῦσιν τοὺς θεῖους μάρτυρας ὁποῦ ἐσφαγιάσθησαν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ. Ἀγκαλὰ καὶ κατὰ τὸ γράμμα ὁ Προφητὰνὰξ ὁμιλεῖ διὰ τὰς νομικὰς θυσίας τῶν ταύρων καὶ τράγων κατὰ τὴν τάξιν τῶν Ἀαρῶν, καὶ ὄχι κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ὁ ἐπιτοῦς ἐπρόσφερε τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, τὰ ἀντίτυπα σύμβολα τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος. Ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς λαθῶν ἄρτον τὸν ἱερουργήσε καὶ εἰς σῶμα του τὸν μετερρύθμισε καὶ τὸν οἶνον μεμιγμένον ὕδατι εἰς τὸ αἷμά του τὸν ἐμετουσίασε καὶ τὸν ἐμεταποίησε καὶ μᾶς ἐπαράγγελεν εἰπών, Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ἐπειδὴ ἔθως τοῖς ἀνθρώποις ἄρτον ἐσθίειν, ὕδωρ τε καὶ οἶνον πίνειν, συνέξευξεν αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ θεότητα, καὶ πεποίηκεν αὐτὰ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ ἵνα διὰ τῶν συνήθων καὶ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενώμεθα, φησὶν ὁ ἐκ Δαμασκοῦ λάμπας φωστὴρ ὁ χαριτώνυμος Ἰωάννης ἐν τῷ κδ' κεφ. περὶ τῶν ἀγίων μυστηρίων.

Πρόβλημα λβ'

Καὶ ὅταν ἐπρόσφερε τὰ δῶρα ὁ βασιλεὺς ἔμβαιεν εἰς τὸ ἅγιον βῆμα; ἢ πάντοτε ἐστέκετο ἔξω τοῦ βήματος ;

Λύσις.

Ἐμβαιεν. ὅθεν ἔλεγξεν ὁ μέγας Ἀμβρόσιος τὸν μέγαν Θεοδοσίον, ὅτι ἀφοῦ ἐπροσέφερε τὰ δῶρα του, εἰσέβη μέσα εἰς τὸ ἅγιον βῆμα καὶ ἐστέκετο μετὰ τῶν φορεμέων καὶ ἐρωτηθεὶς πῶς ἀπετόλμησε νὰ εἰσέλθῃ, ἀπεκρίθη πῶς ἔττι ἐσυνείθησε νὰ τὸ κάμνῃ καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινού-

πολιν τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν. Ὅθεν ὁ ξθ' κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου ταῦτα διαλαμβάνει. Μὴ ἐξέστω τινὶ τῶν ἀπάντων ἐν λαϊκοῖς τελοῦντι, ἔνδον ἱεροῦ εἰσιέναι ἰουσιασθηρίου, μηδαμῶς ἐπὶ τοῦτο τῆς βασιλικῆς εἰργομένης ἐξουσίας καὶ αὐθεντίας, ἥνικα ἂν βουλευθεῖη προσᾶξαι δῶρα τῷ πλάσαντι κατὰ τινὰ ἀρχαιοτάτην παράδοσιν ὅπου ὁ δόξαρις Ματθαῖος ἐπιφέρει, ὅτι ἡ ἀρχαία τῶν θεῶν Πατέρων παράδοσις καὶ τοὺς βασιλέας τῆς εὐσεβείας ἀμειβομένη τε καὶ τιμῶσα, οὐκ ἀποκλείει τῆς εἰς τοῦτο παρόδου, ἅτε Χριστοὺς ὄντας καὶ Πατριάρχας προβάλλεσθαι εἰωθότας τῆς τε θείας ἐπικλήσεως Τριάδος. Ὁ δὲ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης συντυχαίνωντας διὰ τὴν προχείρησιν τοῦ νέου βασιλέως, τὰ τοιαῦτα ἔστρωσεν εἰς πλάτος. Μετὰ ταῦτα προσελθὼν ὁ βασιλεὺς τὸν ἀγιώτατον ἄρτον τῆ χειρὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου λαμβάνει, ὡς ὁ διάκονος καὶ τοῦ ζωοποιοῦ αἵματος ἐκ τοῦ δι' αὐτῶν ἡτοιμασμένου ἱεροῦ ποτηρίου καὶ τοῦτο ἦν νενομισμένον ἄνωθεν εἴληψε τὴν τιμὴν διὰ τὸ χρίσμα τῆς βασιλείας, ὡς δεσπότης. Εἶναι δὲ ὁ δεπουτάτος ὁ φαίκιον ἐκκλησιαστικόν, τῆς ἱεράς ἐκκλησίας τόπον λαβῶν, καὶ ὡς δεφένσωρ, ἦτοι ὑπερασπιστὴς αὐτῆς κληθεῖς, καὶ ὡς Χριστὸς Κυρίου, καὶ τοῦ χριστωνόμου λαοῦ βασιλεὺς προχειρισθεῖς, συμπεραίνει δὲ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔνδον τοῦ δῆματος κοινωνεῖ κατ' αὐτὸν καὶ μόνον τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως, καὶ ἀναγορεύσεως, πλὴν μετὰ τῶν διακόνων, ὡς παρὰ τῶν παλαιῶν ὑποτυπώσεων ἔγνωμεν'.

Πρόβλημα γ'

Καὶ ἐκ τρίτου κοινωνεῖ ὁ λαϊκὸς ἢ μόνον μίαν φορὰν ;

Λύσις.

Μόνον ὁ ἱερωμένος κοινωνεῖ ἐκ τρίτου ἤγουν τρεῖς ρουφήματα τοῦ ἁγίου ποτηρίου, εἰς τόπον τῆς ἁγίας Τριάδος. Ὅθεν εἰς κάθε φορὰν καὶ μεταλαμβάνων ἐπιλέγεται. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, ἀμήν, καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀμήν καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀμήν. ὁ δὲ λαϊκὸς καὶ ἀνίερος μόνον μίαν φορὰν μεταλαμβάνει καὶ μετὰ τὴν λαβίδα τὴν ὁποίαν ἐπρωτοῦρεν ὁ θεὸς Χρυσόστομος. Ἐποῦ πρότερον καὶ οἱ λαϊκοὶ ἔπρναν τὸν ἅγιον Ἄρτον εἰς τὴν παλάμην αὐτῶν, καθὼς τὸ εἶπεν εἰς τὴν πέμπτην τοῦ κατήχησιν ὁ Ἱεροσολύμων ἅγιος Κύριλλος. Προσιῶν οὖν μὴ τεταμένοις τοῖς τῶν χειρῶν καρποῖς προσέρχου μηδὲ διηρημένος τοῖς δακτύλοις, ἀλλὰ τὴν ἀριστερὰν θρόνον ποιήσας τῇ δεξιᾷ, ὡς μελλούσῃ τὸν βασιλέα ὑποδέχεσθαι, καὶ κοιλάνας τὴν παλάμην, δέχου τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐπιλέγων τὸ ἀμήν. καθὼς ἐλέγετο ἀμήν κοινωνῶν-

1. Βλ. κ. 69 τῆς ἐν Τρούλλῳ (Σ. 2,466—7).

τας τὸ ἄχραντον αἷμα τοῦ Χριστοῦ ὡς τὸ ἀναφέρει ὁ Κλήμης εἰς τὸ ὄγδρον βιβλίον τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων.

Πρόβλημα λδ'

Πότε γίνεται τὸ πολυχρόνιον τοῦ βασιλέως εἰς τὰς μεγάλας ὥρας ;
 Λύσις.

Εἰς μὲν τῶν Χριστοῦ γεννῶν, ὅταν λέγεται, Προσκυνοῦμέν σου τὴν γένναν Χριστέ, εἰς δὲ τῶν Ἐπιφανεῖων ὅταν λέγεται, Καὶ δεῦρο στήθε μεθ' ἡμῶν. Εἰς δὲ τῆς μεγάλης Παρασκευῆς, Προσκυνοῦμέν σου τὰ πάθη Χριστέ, καὶ μετὰ τὸ τέλος εὐθύς γίνεται τοῦ βασιλέως τὸ πολυχρόνιον.

Πρόβλημα λε'

Καὶ νύκτα ἢ ἡμέραν ἐβαπτίσθη ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν Πρόδρομον εἰς τὸν Ἰορδάνην ;

Λύσις.

Ἐπιφάνεια λέγεται ἡ ἑορτὴ, ὅτι ἐπεφάνη τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐφανερῶθη. νύκτα δὲ ἀνθρωπος δὲν φανερώνεται, ἀμὴ τὴν ἡμέραν, διὰ νὰ τὸν ἴδωσιν ὅλοι καὶ νὰ τὸν καταλάβουν. Ὅθεν ψάλλομεν Δείκνυσιν, ἤγγου ὁ Πρόδρομος, καὶ λέγει τοῖς λαοῖς. ἂν τὸν ἔδειξεν, ἡμέραν ἄρα τὸν ἔδειξε καὶ τὸν ἑδακτυλόδειξε λέγων, Ἴδε ὁ ἀμνός. Γέννησιν τριπτὴν ἡμῖν οἶδεν ὁ λόγος, τὴν ἐκ σωμάτων, τὴν ἐκ βαπτίσματος καὶ τὴν ἐξ ἀναστάσεως, φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὸ ἄγιον βᾶπτισμα. Τούτων δὲ ἡμῶν νυκτερινὴ ἐστὶ καὶ δούλη, καὶ ἐμπαθής, ἢ δὲ ἡμερινὴ καὶ ἐλευθέρη καὶ ἀπολυτικὴ παθῶν, ὅτι καὶ φῶτισμα φωτὸς μετουσία, καὶ σκότους κατάλυσις, ἀλλὰ πῶς εἶδαν τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἂν ἦτον νύκτα οἱ παρευρεθέντες εἰς τὸν Ἰορδάνην ; οἱ ὅποιοι ἐπήγαιναν φανερὰ καὶ ἐδιδάσκονταν, καὶ ἐβαπτίζονταν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, ὄχι κλεπτάτα καὶ σκεπαστά, ἀμὴ ἕλαστορα καὶ μεσημεριάτικα. Λέγει δὲ καὶ τὸ ἰδιόμελον, οὐ ἢ ἀρχή, σήμερον ἢ κτίσις φωτίζεται, διὸ τὴν ἀποστολικὴν φωνὴν προσάδοντες, συμφώνως βοήσωμεν : Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, καταυγάζουσα καὶ παρέχουσα τοῖς πιστοῖς τὸ μέγα ἔλεος. Καὶ τώρα γροικεῖ, διατὶ συνειθίζομεν κοινῶς ὅλοι μας καὶ λέγομεν, καλὴ μέρα καὶ τὰ φῶτα, καὶ πάντοτε ἔχετε καλὴν ἡμέραν, καὶ ποτὲ καλὴν νύκτα δὲν ὀνομάζομεν, διατὶ παρήλθεν ἡ σκιά τοῦ νόμου τῆς χάριτος ἐλθούσης καὶ ἐφάνη ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ἢ ἀληθινὴ καὶ ἀφευδῆς θεοφάνεια.

Πρόβλημα λστ'

Δύο φοραῖς ἔχει νὰ γίνεται ὁ μέγας ἀγιασμός, ἢ μίαν μόνον φοράν;
 Λύσις.

Δύο, τὴν παραμονὴν, ἤγουν εἰς τὰς πέντε τοῦ Ἰανουαρίου, καὶ εἰς τὰς ἑξ, ἤγουν τὴν κυρίαν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων δηλονότι. διατὶ δὲ δύο καὶ ὄχι μίαν, ἂν ἀπαξ ὁ Χριστὸς ἐβαπτίσθη διάφοροι διαφόρως ἀπεκρίθησαν, καὶ τινὲς διὰ τὰ δύο μυστήρια ὅπου ἐφανερώθησαν εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμόν, ὅπου καὶ ἀπὸ δύο ποτάμια συντίθεται τὸ ἰόρ, καὶ τὸ δὴν ἢ ἀρχὴ τοῦ ἡμετέρου βαπτίσματος, καὶ ἡ φανέρωσις, ἧτοι προσκύνησις τῆς ἀγίας Τριάδος δηλονότι, δις τὸν ἀγιασμόν ἐπιτελοῦμεν. τινὲς εἶπον, ὅτι ὁ ἀγιασμός τῆς παραμονῆς ἐσπέρας τυπεῖ τοῦ Προδρόμου τὸ βάπτισμα τὸ ὅποιον ἦτον προτοιμασία τοῦ βαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ. Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος εἰς τὸν λόγον τῶν θεοφανείων κάμνει τέτοια προσωποποιῶν, τοὺς ἄλλους βαπτίζων, εἰς τὸ ὄνομα τὸ σὸν βαπτίζω, ἵνα πιστεύσωσιν εἰς σέ, τὸν ἐρχόμενον μετ' ἐμέ, σὲ δὲ βαπτίζων, τίνος μνησθῶ; εἰς τὸ τοῦ Πατρὸς; ἀλλ' ἔλον τὸν πατέρα ἔχεις ἐν σεαυτῷ εἰς τὸ τοῦ υἱοῦ; ἀλλ' οὐκ ἔστι παρὰ σέ ἄλλος φύσει υἱὸς Θεοῦ. Εἰς τὸ τοῦ Ἁγίου πνεύματος; ἀλλὰ σύνεστί σοι τοῦτο διὰ παντὸς ὡς ὁμοῦσιον καὶ ὁμόβουλον. Καὶ τοῦτο ἄρα τὸ βάπτισμα φανερώνει τῆς ἐσρτῆς ὁ μέγας ἀγιασμός, ὅπου γίνεται μετὰ περισσῆς προπομπῆς καὶ μεγάλης παρρησίας. Ὅθεν καὶ τὴν ἡμέραν γίνεται, ἔπου γὰρ βασιλέως παρουσία, καὶ ἡ τάξις παραγίνεται. Ἐνόμισαν ἄλλοι, ὅτι ἐπειδὴ κατὰ τὰς νομηνίας ἔκαμναν πυρκαϊάς, φανούς καὶ φωτιαῖς, καὶ μάλιστα κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα, ὡς ἀρχὴ χρονίαν, καθὼς ὁ ξη' κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ μαρτυρεῖ καὶ ἐπηδούσαν οἱ ἄνθρωποι θέλοντες οἱ τὰ πάντα καλῶς διαταξάμενοι πατέρες, τὸ ἀρχαῖον τοῦτο καὶ ἐθνικὸν ἔθος νὰ τὸ, καταργήσουν, ἐθέσπισαν ὅτι ὁ ἀγιασμός τῶν θεοφανείων νὰ γίνεται καὶ ἀποσπερῆς, ἤγουν τῆ παραμονῆ διὰ νὰ μὴ πηγαίνουν εἰς τὰς ἀναπομένας τῶν ἐργαστηρίων καὶ τῶν οἰκῶν πυρκαϊάς ὑπεράλεισθαι, τὰς ὁποίας ἐσυνείθιζαν νὰ κάμνουν τῆ παραμονῆ τὸ βράδυ. Γράφει δὲ καὶ ὁ Θεοφάνης καὶ ὁ Κεδρηνὸς ὁμοίως. ὅτι Πέτρος ὁ κυφεὺς πρῶτος ἐπένοησε τὴν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐν τοῖς ἀγίοις θεοφανείοις ἐπίκλησιν ἐν ἐσπέρα γίνεσθαι, ἔχων βρηθὸν τὸν βασιλέα Ζήνωνα καὶ περισσοὺς ἀρχιερεῖς συνδρομητάς του καὶ συνακολούθους. Πλὴν κατὰ πᾶσαν ἀλήθειαν τὴν παραμονὴν ἐγένετο ὁ ἀγιασμός διὰ νὰ φωτισθῇ ὁ λαὸς καὶ νὰ ἀγιασθῶν καὶ οἱ οἰκοὶ των. ὡσὰν τὸ διηγεῖται ὁ χρυσοὺς τὴν καρδίαν μᾶλλον ἢ τὴν γλῶσσαν Χρυσόστομος εἰς τὸν περὶ τοῦ βαπτίσματος

λόγον. ὥστε ὁποῦ ἐκεῖνοι ὁποῦ κάμνουν ἀφ' ἐσπέρας μοναχὰ τὸν ἀγιασμόν, φαίνονται ἀκόλουθοι τοῦ αἰρετικοῦ τούτου Πέτρου κυαφῆως τοῦ θεοπασχίτου, ὁποῦ ἔλεγεν, "Ἄγιος ἀθάνατος, ἐσταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. καὶ ἐπομένως χρειάζεται νὰ γίνεταὶ ὁ μέγας τοῦτος ἀγιασμός τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν καὶ ἐβαπτίσθη ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς. Ἐβάπτισεν ἐν ποταμῷ Χριστὸν Πρόδρομος κατὰ τὴν σὶ τὴν ἡμέραν γοῦν τῶν θεοφανείων γίνεται ὁ ἀγιασμός εἰς ἀνάμνησιν τοῦ βαπτίσματος, διότι καὶ εἰς αὐτὴν ἐβαπτίζοντο οἱ χριστιανοί, καθὼς καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως τώρα ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ πρὸ τῆς λειτουργίας βαπτίζονται. Ὅθεν καὶ τό, ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, ψάλλοντες εἰς τὰς δεσποτικὰς ἑορτάς, ἤγουν εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν, εἰς τὴν βάπτισιν καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν, καθότι εἰς αὐτὰς ἐβαπτίζοντο πάντες οἱ χριστιανοί. καὶ τοῦτο ἄρα αἰνίττεται ὁ θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὰ φῶτα, σκήπητῃ καὶ προφασίῳ προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις. Μὲν τὰ φῶτα, τὸ πάσχα μοι τιμιώτερον, τὴν πεντηκοστὴν ἐκδέξομαι, Χριστῷ συμφωτισθῆναι βέλτιον.

Πρόβλημα λζ'

Μὲ πόσα καρφία ἐσταυρώθη ὁ Χριστός, καὶ τὶ ἔγιναν ἐκεῖνα τὰ καρφία;

Λύσις.

Ἡ κοινὴ παράδοσις θέλει νὰ ἐσταυρώθη μὲ τέσσαρα καρφία, δύο εἰς τὰ χέρια καὶ δύο εἰς τὰ ποδάρια. καὶ ἔτιζι ὅταν ἐπῆγεν εἰς τοὺς θεοδαδίστους τόπους καὶ ἁγίους ἢ μακαρῖα βασίλισσα Ἐλένη γυρεύωντας τὸ τίμιον ξύλον τοῦ σταυροῦ, εὐρέθησαν κοντὰ εἰς τοὺς τρεῖς σταυροὺς ξεχωριστὰ καὶ τὰ καρφία των. καὶ τὰ μὲν ἄλλα καρφία ἐσκούριασαν, ἐκεῖνα δὲ τοῦ σωτήρος ὑπερέλαμπον καὶ ἀστραπτον φησὶν ὁ κορώνης Γρηγόριος. Μὲ τὸ κομμάτι τοῦ τιμίου ξύλου ἔστειλεν ἡ φιλόθεος Ἐλένη τῷ υἱῷ της μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ βασιλεῖ τὰ δύο καρφία καὶ τὸ μὲν ἐν, γράφει ὁ Ζωναρᾶς εἰς τὸ χρονικόν του, τὸ ἔβαλεν εἰς τὴν περικεφαλαίαν του ὁ ἱσαπόστολος βασιλεὺς Κωνσταντίνος, τὸ δὲ ἄλλο ἔθηκεν εἰς τὸ σαλιθάρι τοῦ ἀλόγου του· τὰ δύο ἄλλα ἐπῆρε μαζὶ της ἡ θεοχαρίτωτη βασίλισσα, καὶ πηγαινάμενη μὲ τὸ καράβι, ἔφθασαν εἰς τὸ ἀδριατικὸν πέλαγος τὸ πολλὰ παραχῶδες καὶ κινδυνῶδες καὶ ἀκούσασα ἡ θεόστεπτος Ἐλένη πῶς ἐκεῖ ἐτζακίζονταν καὶ ἐπνίγονταν περισσὰ καράβια, ἐλυπήθη, ἄνωθεν φωτισθεῖσα. ἔρριψεν εἰς τὸ πέλαγος τὸ ἐν, καὶ ἔτιζι τότε ἡμέρωσε καὶ ἐκαταπράυνεν ἡ θάλασσα ἐκείνη ἕως τῆς σήμερον. Γράφουσι τινὲς πῶς νὰ ἐκολύμβησαν μερικοὶ

ναύται και να τὸ ἤθραν. τὸ τέταρτον ἔφερεν εἰς τὴν παλαιὰν Ῥώμην καὶ τὸ ἔβαλεν εἰς τὸν ναόν, ὅπου ἔκτισεν εἰς τιμὴν τοῦ Σταυροῦ, ὅπου ἔθηκε καὶ ἄλλα περισσὰ ἀναθήματα καὶ κειμήλια ἢ ἅγια βασίλισσα.

Πρόβλημα λη'

Ἡμεῖς μοιράζομεν τὰ πασχαλέορτα κόκκινα αὐγά, πόθεν τοῦτο ἔχομεν, καὶ διατι τὰ βιάφομεν, καὶ τί δηλοῖ τοῦτο;

Λύσις

Ἄδεται λόγος, καὶ ὅταν ἐφώναζαν οἱ ἔβραῖοι τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν, νὰ ἐκοκκίνησαν καὶ ταψιὰ καὶ φαγητά, καὶ ρούχα καὶ τὰ ὀσπήτια τῶν Ἰουδαίων, τόσοσ ὅπου καὶ τὰ αὐγά ὅπου εἶχαν ἐτοιμάσῃ διὰ τὸ πάσχα των, ὅλα νὰ ἐκοκκίνησαν. καὶ ἔτζι ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὴν παλαιὰν Ῥώμην ἢ μαγδαληνὴ Μαρία εἰς τὸν καισαρα νὰ κατηγορήσῃ τὸν Πιλάτον, ὅτι ἀδίκως ἐσταύρωσε τὸν Κύριον τῆς δόξης, εἰς ἐνδειξίν καὶ παράστασιν τῆς ἀδικοκρισίας του ἔφερε καὶ ἔδειξε τὰ αὐγά ὅπου αἱματώθησαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐξαίφνης. καὶ ἔτζι θεωρῶντάς τα ἐθαύμασεν ὁ Τιθέριος, καὶ τὸν ἐξώρισεν εἰς τὰς γαλλίας, ὅπου τώρα κράζεται φράντζα, καὶ ἐκεῖ κακὸς καὶ κακῶς ἐτελεύτησεν ὁ Πιλάτος, ὡς τὸ γράφει ὁ Κάλλιστος.

Πρόβλημα λθ'

Συνειθίζετε καὶ ἐσεῖς νὰ εὐλογᾶτε τὴν πασχαλιὰν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰ κρέατα, τὰ αὐγά καὶ ἄλλα φαγητά;

Λύσις

Ναῖσκε, καὶ τὸ συνειθίζομεν, καὶ ἡ εὐχὴ τῶν τοιούτων ἐδεσμάτων εὐρίσκεται μέσα εἰς τὴν ὑποτύπωσιν τοῦ εὐχολογίου μας. καὶ ἀρμοζόντως, διότι περισσοὶ πτωχοὶ δὲν ἔχουν τί νὰ πασχάσουσιν. Ὅθεν διὰ νὰ χαροῦν ὅλοι μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἢ ἅγια τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ὡτὰν κοινὴ μήτηρ κηδομένη καὶ φροντίζουσα διὰ τὰ τέκνα της, τοὺς δίδει ὀλίγην παρκαμυθίαν πρὸς εὐφροσύνην καὶ τέρψιν. Ὅθεν καὶ ἀγάπη ὀνομάζεται, διότι καὶ αὐξάνει τὴν ἀγάπην, καὶ δεῖχνει τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην, ὅπου πρέπει νὰ ἔχουν οἱ χριστιανοὶ ἀναμεταξύ τους.

Πρόβλημα μ'

Τὸ ἀλληλούϊα χαροῦσιν εἶναι ἢ λυπηρόν; Διατι εἰς τὰ μνημόσυνα καὶ εἰς ὄλην τὴν σαρακοστήν τὸ συχνολέγομεν, πλὴν ὁμως κάποιοι τὸ λέγουσι δύο φοραῖς, κάποιοι τρεῖς.

Λύσις.

Τὸ ἀλληλούϊα εἶναι ὕμνος, καὶ σύντομος ὁμολογία τῆς ὁμοουσίου Τριάδος. Διότι κατὰ τὸν ἅγιον Γερμανὸν εἶναι λέξις ἑβραϊκὴ, καὶ ση

μαίνει Αἰνεῖτε τὸν ὄντα τρισυπόστατον. Ὅθεν τὸ Ἄλ ἀναφέρεται εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, τὸ Ηλ εἰς τὸν υἱόν, τὸ γα εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ διὰ τοῦτο φάλλεται πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου, λέγει Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης, καὶ φανερώνει τὴν ἐπιδημίαν τῆς θείας χάριτος ὅπου μᾶς ἦλθε, καὶ ἔγινε διὰ μέσου τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ Εὐαγγελίου, μέσα εἰς τὸ ὅποιον κηρύττεται ὁ πατήρ, ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. Ὅθεν εἰς παράστασιν τῆς ἁγίας Τριάδος ἔχει νὰ τρισεύεται καὶ νὰ τριπλασιάζεται καθὼς καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα φάλλουσι τὸ Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος τρεῖς εἰς φανέρωσιν τῆς ὁμοουσίου Τριάδος. Ἅγιος ὁ Θεὸς ὁ Πατήρ ὁ ἀναρχος, ἅγιος ἰσχυρὸς ὁ υἱὸς ὁ γεννηθεὶς, ἅγιος ἀθάνατος τὸ παράκλητον πνεῦμα, Τριάς ἁγία δόξα σοι. ὅπου εἶναι ἴδιον τὸ Κύριος Σαββαῶθ, ἡγουν Κύριε τῶν δυνάμεων, διατὶ ὡσὰν προεἶπαμεν τῆς θεότητος ἴδιον εἶναι τὸ ἡγεμονικόν, τὸ κύριον, ὡς τὸ λέγει καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ἐρχόμενον μὲν τὸ Πνεῦμα ὡς κύριον, πεμπόμενον δὲ ὡς οὐκ ἀντίθεον. Ἄν εἶναι σημάδι χαρᾶς ἢ λύπης ἀμφιδάλλεται. ὁ Κηρουλάριος πατριάρχης Μιχαὴλ θέλει νὰ εἶναι θλιβερόν, ὅθεν τὸ συχνολέγομεν τῇ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ καὶ εἰς τὰ μνημόσυνα παρηγοροῦντες δι' αὐτοῦ ὄχι μόνον τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀποθαμμένου νὰ μὴν ἀραθυμοῦν, ἀμὴ νὰ δοξάζουν τὸν Θεόν, ὅπου ἑαυτῷ προσελάβετο τὸν κεκοιμημένον. Ὅθεν καὶ μετὰ τὸ Ἀλληλούϊα φάλλουν οἱ φάλλται τὸ Δόξα σοι ὁ Θεός, ἅς εἶναι ἡγουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δοξασμένον. Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο. Ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο, φαίνεται ὅμως εἰς τὴν ἱεράν ἀποκάλυψιν νὰ εἶναι σημεῖον χαρᾶς. Ὅθεν τὸ φάλλουν οἱ ἅγιοι ἀπάνω εἰς τὸν οὐρανὸν λέγοντες, Ἀλληλούϊα, Ἀλληλούϊα, Ἀλληλούϊα, δόξα σοι ὁ Θεός. Διὰ τὸ τρισυπόστατον λέγει ὁ Καισαρείας Ἀνδρέας εἰς τὸ σχόλιόν του. καὶ φωνῇ ἐκ τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἐξῆλθε λέγουσα, Αἰνεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, τὸ ὅποιον εἶναι ἐξηγηματικὸν τὸ Ἀλληλούϊα. καθὼς εἶναι καὶ αὐτὸ ὅπου λέγομεν καὶ ἡμεῖς, δόξα σοι ὁ Θεός παραφραστικὸν τοῦ αἴνου καὶ ὕμνου τὸ Ἀλληλούϊα.

Πρόβλημα μα'

Τὶ δηλοῖ τὸ δικέρι καὶ τὸ τρικέρι, μὲ τὸ ὅποιον εὐλογεῖ ὁ ἀρχιερεὺς, ὅταν κἀνῃ τὴν θείαν μυσταγωγίαν ;

Λύσις.

Τὸ μὲν δικέριον παριστᾷ πῶς αὐτὸς ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ἦλθε καὶ ἐσαρκώθη ὥστε εἶναι διφυῆς, ἡγουν θεάνθρωπος. τὸ τρικέριον δὲ σημάζει πῶς ὁ Θεός εἶναι τρισυπόστατος. Φῶς ὁ Πατήρ, φῶς ὁ υἱὸς,

φῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἐν φῶς τὰ τρία μέλπει ὁ κύκνος τῆς ἐκκλησίας, ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης.

Πρόβλημα μβ'

Μὲ τὰ δύο χέρια εὐλογεῖ ὁ ἀρχιερεὺς ἢ μὲ τὸ ἓνα ;

Λύσις.

Μὲ τὰ δύο μὲν ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ δὲ ἱερεὺς μόνον μὲ τὸ ἓνα. ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς τυποῖ τὸν Χριστόν, ὁ ἑποῖος ἐπάρας τὰς χεῖρας δὲν λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς τὴν χεῖρα, ἀμὴ πληθυντικῶς τὰς χεῖρας, εὐλόγησεν αὐτοὺς, τοὺς ἁγίους δηλαδὴ Ἀποστόλους'.

Πρόβλημα μγ'

Καὶ πῶς σχηματίζονται τὰ δάκτυλα ὅταν εὐλογῇ τὸν λαόν :

Λύσις.

Γέρνομεν τὸ δεύτερόν μας δάκτυλον εἰς τὸ τρίτον καὶ σχηματίζομεν τὸ εὐλογημένον ὄνομα Ἰησοῦς. Ἐπειτα κυρτιώνομεν τὸ πρῶτον δάκτυλον καὶ τὸ ἀποθέτομεν εἰς τὸ τέταρτον, καὶ τὸ πέμπτον τὸ κλίνομεν εἰς τρόπον ὅπου δείχνει Χριστός.

Πρόβλημα μδ'

Ἄμὴ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ πῶς τὸ κάμνετε ἑσείς ;

Λύσις.

Ἐνώνομεν τὰ τρία μας πρῶτα δάκτυλα εἰς σύμβολον τῆς ἑμορυσίου Τριάδος. ἔπειτα τὰ δάξομεν εἰς τὸ μέτωπόν μας, καὶ τὰ κατεδάξομεν ἀπέκει εἰς τὴν κοιλίαν μας. ἔπειτα τὰ θέτομεν εἰς τὴν δεξιάν μας μεριάν, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀριστεράν, καὶ τέλος τὰ κατεδάξομεν πρὸς τὴν γῆν. Δείχνωντας πῶς ὁ Θεὸς λόγος ἐποῦ ἐγεννήθη ἀχρόνως ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἦλθε καὶ ἐσαρκώθη, ἐτάφη, καὶ ἀτὸς του ἦλθεν εἰς τὸν ἄδην, καὶ ἐλευθέρωσε τὰς ψυχὰς τῶν προπατόρων μας. καὶ ἀναστὰς τριήμερος, ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ μέλει ἄλλιν νὰ ἔλθῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ἁμαρτωλοὺς καὶ δικαίους. Πλὴν τοῦτα ὅλα κατὰ πλάτος τὰ ἐξηγοῦμαι εἰς τὸν λόγον ὅπου ἔκαμα εἰς τὸν θαυματουργὸν μέγαν Νικόλαον τὸν βοθηθόν, τὸν προστάτην, καὶ πολιούχον τῆς δε τῆς Μοσχοβίας.

Πρόβλημα με'

Τί δηλοῖ τὸ γερόν ξύλον τοῦ Σταυροῦ τὸ ἀποκατινόν;

Τὸ ὑποπόδιον ὅπου ἐβάλλθηκεν εἰς τὰ ποδάρια τοῦ Χριστοῦ. Διότι

1. Βλ. ἐν γράμματι συνοδικῷ τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου Παΐσιου πρὸς τὸν Μόσχας Νίκωνα τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ζήτημα, π. Δελικάνη σ. 68 καὶ ἐν ὄρω (τόμῳ) τῆς I. Συνόδου σ. 131 αὐτ.

γράφουσιν ὁ Εἰρηναῖος καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς οἱ Ἅγιοι, διὰ τὰ κερφωθῶσι δυνατώτερα τοῦ Κυρίου οἱ πόδες, ἔβαλον ὑποκάτω εἰς τοὺς πόδας τοῦ τὸ τοιοῦτον ξύλον οἱ σταυρώσαντες αὐτὸν Ἰουδαῖοι. καὶ ἐπληρώθη τὸ δαβιδικὸν λόγιον, Προσκυνήσατε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ὅτι ἅγιόν ἐστίν. αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὑποπόδιον.

Πρόβλημα μστ'

Ποταπὸν ἦτον τοῦ τιμίου Σταυροῦ τὸ σχῆμα λοιπὸν;

Λύσις.

Ὡσὰν τὸ Ταῦ, καὶ δὲς σημεῖον ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστεναζόντων, ἐπροεῖπεν ὁ Ἰεζεκιήλ ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοσίω μεταφράζουσι, τοῦ Ταῦ ἐπὶ τὰ μέτωπα. ἔλεγε δὲ καὶ κάποιος ἑβραῖος ὅτι τὰ ἀρχαῖα ἑβραϊκὰ στοιχεῖα, ἐμφερὲς εἶχον τὸ Ταῦ τῷ τοῦ Σταυροῦ χαρακτῆρι. Ὅθεν καὶ ὁ Λουκιανὸς ὁ ἄθεος κάμνει τὸν διάλογον, ὅπου ἐπιγράφεται δίκη φωνηέντων, ὅπου ἀποφασίζουσιν νὰ μὴ ἔχη ἄλλην καταδίκην τὸ Ταῦ, πάρεξ αὐτὴν τὴν ἐπισημείωσίν του.

Πρόβλημα μζ'

Τὸ λοιπὸν δὲν εἶναι τετραμερὴς ὁ Σταυρός; μόνον τριμερὴς;

Λύσις.

Τετραμερὴς εἶναι ὁ Σταυρός, καθὼς τὸ εἶπε καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, Ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις τί τὸ πλάτος, καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος. Διότι μὲ τὸ ὕψος τοῦ Σταυροῦ ἐσώθησαν τὰ οὐράνια, μὲ τὸ βάθος τὰ καταχθόνια, μὲ τὸ μῆκος καὶ πλάτος τὰ ἐπίγεια ὅλα, ἀνατολή, δύσις, ἄρκτος καὶ μεσημβρία, καθὼς αὐτός του ἀλλοῦ τὸ ἐρμήνευσεν. Ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψη ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων λοιπὸν ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν τὸν ἐσχηματισμένον ὡσὰν τὸ Ταῦ, ἐβάλλθη ὁ τίτλος τοῦ Πιλάτου, καὶ ἔτξι τὸν Σταυρὸν ἐσχημάτισε τετραμερῆ.

Πρόβλημα μη'

Τᾶχα τριουπόσιστατον νὰ ἦτον τὸ ξύλον τοῦ τιμίου Σταυροῦ;

Λύσις.

Παλαιὰ παράδοσις φέρεται καὶ ὁ Λὼτ διὰ τὴν αἰμομξίαν νὰ ἐκαυνοῖσθαι ἀπὸ τὸν θεῖόν του τὸν Ἀβραάμ νὰ θάλλῃ τρεῖς δαυλοὺς καὶ νὰ τοὺς ποτίξῃ μὲ τὸ νερὸν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ νὰ ἐβλάστησαν οἱ δαυλοὶ ἐκεῖνοι καὶ νὰ ἐνώθησαν εἰς ἓνα δένδρον. Ἦσαν δὲ οἱ δαυλοὶ ἐκεῖνοι κυπάρισσος καὶ πεῦκος καὶ κέδρος. Ὅθεν ψάλλει καὶ ὁ Δαμασκηνός. Ἐν κυπαρίσσῳ καὶ πεύκῃ καὶ κέδρῳ Χριστὸς συνανυφούμενος Ἀκολουθῶντας τὸ προφητικὸν λόγιον τοῦ Ἠσαΐου, ἐν κυπαρίσσῳ καὶ πεύκῃ

καὶ κέδρω ἅμα τοῦ δοξάσαι τὸν τόπον τὸν ἅγιόν μου προφητεύοντος.

Πρόβλημα μθ'

Διατί μὲ τρεῖς γλωσσας, ἑλληνικὴν, ἑβραϊκὴν καὶ ῥωμαϊκὴν ἐγράφη ὁ τίτλος τοῦ Ἰησοῦ ;

Λύσις.

Διὰ τὰ ἡμποροῦν ὅλα τὰ ἔθνη νὰ μάθουν καὶ νὰ καταλάβουν τὴν αἰτίαν τῆς σταυρώσεως ἐκείνης, ὅμως περιέχει καὶ μυστήριον ἢ τριπλῆ ἐκείνη ἐπιγραφή, καὶ δηλοῖ κατὰ τὸν Βουλγαρίας Θεοφύλακτον, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο κύριος καὶ βασιλεὺς πρακτικῆς, φυσικῆς, καὶ θεολογικῆς φιλοσοφίας. καὶ διὰ μὲν τῶν ῥωμαϊκῶν γραμμάτων σημαδεύεται τῶν ῥωμαίων ἢ ἀνδρειωτάτη μοναρχία καὶ πρακτικωτάτη κατὰ τὸν πόλεμον, διὰ δὲ τῶν ἑλληνικῶν χαρακτηρίζεται ἡ φυσικὴ μάθησις, τριγύρου εἰς τὴν ὁποίαν ἀσχολήθησαν οἱ σοφώτατοι Ἕλληνες. διὰ δὲ τῶν ἑβραϊκῶν γραμμάτων ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη καὶ θεωρία, ὅτι γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεὸς διὰ τὴν εἶδησιν τῆς θείας Γραφῆς.

Πρόβλημα ν'

Τὸ σημεῖον ὁποῦ ἐφάνηκεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ μεγάλου Κωνσταντινου τί λογιῆς γράμματα ἦσαν, ἑλληνικά, ἢ ῥωμαϊκά ;

Λύσις.

Ὁ Λέων ὁ σοφὸς δισχυρίζεται νὰ ἦσαν ἑλληνικά, διατι ἐγνώριζε καὶ ἑλληνικά ὁ χριστιανικώτατος Κωνσταντῖνος. Ὅθεν εἰς τὴν πρώτην σύνοδον ἔφερε τὴν ἀκροστιχίδα τὴν ἑλληνικὴν τῆς ἐρυθραίας Σιδύλλας τὴν λέγουσαν ἰχθύς, ἤγουν, Ἰησοῦς, Χριστὸς Θεὸς υἱὸς σωτήρ, εἰς θεβαίωσιν τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν πίστεως. Ὅμως ὁ συναξαριστὴς θέλει νὰ ἦσαν τὰ φανέντα γράμματα ῥωμαϊκά λέγει γὰρ εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ Σταυροῦ, τύπος αὐτοῦ σταυρικὸς μεσοῦσης ἡμέρας ἐφάνη κατ' οὐρανὸν δι' ἀστέρων. καὶ γράφει περὶ τὸν σταυρὸν ῥωμαϊκοῖς στοιχείοις δι' ἀστέρων τυποῦμένοις, καὶ φράζουσιν, Ἐν τούτῳ νίκα. φαίνεται ὅμως νὰ ἀληθεύῃ περισσότερον ὁ ἐν βασιλεῦσι τρίσοφος Λέων, καὶ νέος Σολομῶν εἰς τοὺς ῥωμαίους ἀνάμεσα:

Πρόβλημα να'

Εἰς καιρὸν ἀνάγκης βαπτίζει καὶ λαϊκός, καὶ μαμμή ;

Λύσις.

Βαπτίζει. διατι τὸ βάπτισμα ὄχι μόνον εἶναι χρήσιμον, ἀμὴ ἀναγκαῖον καὶ χρειάζομενον, καθότι λέγει ὁ σωτήρ, ἐπιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. ὥστε ὁποῦ ὁ μὴ ἀναγεννηθεὶς ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος οὐ σωθήσεται καὶ διὰ τοῦτο, λέγει

ὁ Χρυσορρήμων, ἐξήλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ ἐκ τῆς ζωηρρύτου πλευρᾶς τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ βαπτισθῇ ὁ ληστὴς ἐποῦ ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστόν, πλὴν δὲν ἦτο δι' ὕδατος βαπτισμένος ἀκόμη¹.

Πρόβλημα νβ'

Χρειαζονται αἱ τρεῖς καταδύσεις εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα ἢ ὄχι ;
 Λύσις.

Χρειαζονται ἕτι σημαδεύουν τὴν τριήμερον ταφήν καὶ ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, καὶ ὑπκινίττονται τὸ ἁμρούσιον τῆς ἁγίας Τριάδος. Ὅθεν οἱ εὐνομιανοὶ διατι δὲν ἐπίστευον ὀρθὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα, ἐβαπτίζονταν εἰς μίαν κατάδυσιν καὶ ὄχι εἰς τρεῖς καταδύσεις, καὶ καθὼς εἶναι ἢ παράδοσις τῶν θεοφόρων Πατέρων τῆς ἐκκλησίας μας. Ὅθεν ὁ μέγας Βασιλεῖος ἀνάμεσα εἰς τὰς παραδόσεις τὰς ἀγράφους βάζει καὶ τούτην νὰ βαπτίζωμεν εἰς τρεῖς καταδύσεις. Γράφει γὰρ εἰς τὸ κζ' κεφ. περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ δὲ τρεῖς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον πόθεν, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀρρήτου διδασκαλίας ἐν ἐν ἀπολυπραγμανήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν. καθὼς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασώζεσθαι².

Πρόβλημα νγ'

Ἐχει νὰ γίνεταὶ συγκατάβασις εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τοιουτοτρόπως δὲν βαπτίζονται ;

Λύσις

Ὡς δόξει τῇ ἱερᾷ συνόδῳ, ἐγένεν ὁμοως σύνοδος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐμεταχειρίσθη τὴν οἰκονομίαν καὶ μόνον ὥρισε νὰ χρίωνται μὲ τὸ ἅγιον καὶ μέγα μύρον, ὥστε ἀφ' οὗ ἔδιδαν τοὺς λιβέλλους καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀμωμότητος πίστεως, ἐγένε δὲ αὕτη ἡ σύνοδος ἐν ἔτει Ἡ Ϟ Ηδ' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κῦρ Συμεῶν ἐν τῷ πανσέπτῳ ναφ τῆς Θεοτόκου τῆς παιμμακαρίστου συναινοῦντων καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν, τοῦ Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀντιοχείας, τοῦ Ἱεροσολύμων, ἦν γὰρ ὁ Ἐφέσου Δανιὴλ καθολικὸς τοποτηρητὴς τοῦ Ἀλεξανδρείας Γρηγορίου καὶ Χαλκηδόνης Ἰωσήφ τοῦ Ἱεροσολύμων, καὶ ὁ Νικαίας τοῦ Ἀντιοχείας καὶ τῶν ἄλλων μητροπολιτῶν τῶν τότε συνευρεθέντων ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ εἰς τὴν ὁποίαν ἔλοι μας πειθόμεθα καὶ υπογράφομεν.

1. Βλ. Νικηφόρου τοῦ Ὁμολογητοῦ Κ. 7 (Σ. 4, 431) καὶ ἀπόκρισιν εἰς τὸ ἐρώτησιν (αὐτ. 431 η').

2. Βλ. Κ. 49 καὶ 50 ἀγ. Ἀποστόλων (Σ. 2, 65 ἐπ.).

Πρόβλημα νδ'

Τὸ ἀμὴν τί σημαίνει ;

Λύσις.

Πεπιστευμένως, ὡς ἀληθῶς. Ὅθεν κάποιοι εἶπασιν καὶ τὸ ἀμὴν τὸ ἑβραϊκὸν νὰ εἶναι ὡσάν τὸ ἤ μὴν τὸ ἑλληνικόν. Ὅθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν εἶπε καὶ τῷ Ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας Λαοδικείας (ἄγγελος ἐδῶ γροικᾶται ὁ ἀρχιερεὺς) γράψον, τάδε λέγει Ἀμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, καὶ ἀληθινός, ὥστε ὁποῦ τὸ ἀμὴν δηλοῖ ἀληθῶς, καὶ ὁ Χριστὸς ἐστὶν ἡ αὐτοουσιώδης ἀλήθεια, ὡσάν τὸ ὑπεξηγεῖται καὶ ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας Ἀνδρέας, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτοαλήθεια συχνολέγει, ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, μονοουχὶ διπλασιάζουσα τὴν πίστωσίν τε καὶ τὴν βεβαίωσιν. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ σύμβολον λέγομεν, ἤγγουν εἰς τὸ Πιστεῶν τὸ ἀμὴν, βεβαιώνοντες καὶ ἐπισφραγίζοντες τὰ ὅσα ὡμολογήσαμεν εἰς τὰ δώδεκα ἄρθρα τῆς πίστεως, κρατῶντες τὴν ἀληθινήν καὶ βεβαίαν ἀποστολικὴν καὶ καθολικὴν ὁμολογίαν.

Πρόβλημα νε'

Χρειαζεται ὁ κατηγορούμενος νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἀπόφυσίν του;

Λύσις.

Ναίσκε, διατὶ ἔχομεν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην πῶς εἶπεν ὁ κρυφὸς μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ ὁ Νικόδημος μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον καὶ γνῶ τί ποιεῖ ; Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁποῦ ἐπαραστάθη ὡς κρινόμενος εἰς τοῦ Καϊάφα τὸ Ἀρχιερατικόν, καὶ εἰς τοῦ Πιλάτου τὸ κοσμικόν κριτήριον, ἐκατακρίθη καὶ ἤκουσεν αὐτὸ τὸ σταυρωθῆτω παρὰ τῶν παρανόμων, καὶ δταν μέλλῃ νὰ ἔλθῃ κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων, Πορεύεσθε καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ ἐκεῖνοι θέλουσιν ἀποκριθῆ, Πότε σὲ εἶδομεν καὶ τὰ ἐξῆς, τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.

Πρόβλημα νστ'

Ἄρχιερεὺς ὁποῦ κάμνει παραίτησιν, ἐξουσιάζει πλέον τὸν θρόνον ὁποῦ ἐπαρτήθη ;

Λύσις.

Ἡ παραίτησις εἶναι μία ἀπάριασις, ἀναχώρησις ἐξ ἐκείνου τοῦ θρόνου. λοιπὸν ἂν τὸν παραιτῆται, διὰ τοῦτο τὸν παραιτεῖται διὰ νὰ μὴν ἔχῃ μὲ τοῦ λόγου του πλέον μέριμναν καμμίαν καὶ ἀνακátωσιν, καθὼς ὁποῖος ἀφίνει τὴν γυναῖκά του, διὰ τοῦτο τὴν ἀφίνει, διὰ νὰ μὴν ἔχῃ

πλέον συναναστροφὴν καὶ συνομιλίαν μὲ τοῦ λόγου τῆς. ἀσύμφωνον γοῦν φαίνεται καὶ ὁ παραιτησάμενος νὰ γυρεύῃ πλέον τὸν θρόνον ἐκεῖνον, ὅπου ἐθελουσίως ἀπάριασε. διατὶ ἀκολουθοῦν δύο ἐναντία, τὸ ἓνα ὅπου λέγει δὲν σὲ θέλω πλέον, μῆτε σὲ χρειάζομαι, καὶ τὸ ἄλλο ἔχωντας τὴν προτέραν ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς τὸν θρόνον, ὅπου ἄφησε, σὲ θέλω νὰ σὲ ἔχω καὶ νὰ σὲ ὀρίζω, ὡς τὸ πρότερον¹.

Πρόβλημα νζ'

Ἄμῃ δὲν λέγεται ὅλον ἐπίσκοπος ἐκεῖνου τοῦ θρόνου καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ;

Λύσις.

Λέγεται μὲν, ἀμῃ μὲ τὴν προσθήκην τοῦ πρώην. διότι ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ὄνομα ἀναφορικόν, ἴδιον δὲ εἶναι τὸ πρὸς τι, ὅταν λείψῃ τὸ ἓνα, νὰ χάνεται ἡ ἀναφορικὴ σχέσις εὐθύς. ἔτσι ὅπου ὁ αὐθέντης ἔχει δοῦλον, κράζεται αὐθέντης. ὅταν δὲ λείψῃ ὁ δοῦλος, δὲν κράζεται πλέον αὐθέντης, διατὶ ἔλειψεν ἡ σχέσις καὶ ἡ ἀναφορὰ ὅπου ἦτον ἀναμεταξύ των καὶ διὰ μέσου. Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ματθαῖος Βλάσταρις φιλοσοφικώτατα εἰς τὸν τρίτον περὶ παραιτήσεως τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὄνομα, πράγματός ἐστι καὶ ἐνεργείας δηλωτικόν. ὁ δὲ ἀποσεισάμενος ἐκαντὶ τὴν ἐνέργειαν, ἐκπέπτωκε δηλαδὴ καὶ τῆς κλήσεως. πῶς δὲ καὶ ἱεράρχης κληθήσεται ὁ κληρὸν μὴ κεκτημένος δι' ἑαυτὸν, μῆτε μὴν ἄρχων ἱερωμένος.

Πρόβλημα νη'

Ἦμπορεῖ μητροπολίτης δίχως τοὺς κληρικούς του, καὶ πατριάρχης δίχως τοὺς ἀρχιερεῖς του νὰ ἀποφασίξῃ καὶ νὰ κρίνῃ ;

Λύσις.

Οὐκ ἔξεστιν, ἀλλ' οὐδὲ συμφέρει, διότι φαίνεται ὅτι τοὺς καταφρονεῖ καὶ λογιζέται δοκόφρων εἶναι καὶ φιλαυτός, μὴ ψηφῶντας τοὺς ἄλλους. λέγει γὰρ ὁ λδ' κανὼν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδὲν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκεῖνου γνώμης. Ἐπιφέρει ὁμοίως εὐθύς ὁ κανὼν, ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι, οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται. Ἐξῶν συναγεται καθα-

1. Βλ. τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐπιστολῆν περὶ Εὐσταθίου : « ἔχειν αὐτὸν τὸ τε τῆς ἐπισκοπῆς ὄνομα καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν Κοινωνίαν » μὴ χειροτονεῖν αὐτὸν, μῆτε μὴν ἐκκλησίαν καταλαβόντα ἱεουργεῖν ἐξ ἰδίας αὐθεντίας». (Σ. 2,207 ἐπ.) Πρβλ. καὶ κ. 2 τῆς ἐν ἁγ. Σοφίᾳ (αὐτ. 707 ἐπ.). Βλ. καὶ παρὰ Heimbach σ. 385 «τόμον ἐξίτηριον».

ρώτατα ὅτι δὲν ἔχει μοναχὸς τοῦ ὁ πατριάρχης τὴν ἐξουσίαν ὅλην εἰς τὰ πάντα ὄλα, καὶ νὰ κάμνη τὰ ὅσα βούλεται, ἀλλὰ καὶ ἡ σύνοδος τῶν ἀρχιερέων ἔχει τὴν τιμὴν τῆς καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐξουσίαν τῆς, ὡς διὰ νὰ μὴ γίνωνται περισσὰ παθητικῶς καὶ παραλόγως. ἔχει νὰ συνάζωνται πρὸς ἀλλήλους τῶν καθὼς καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες ἐθέσπισαν καὶ οἱ αἰοίμιμοι ὁμοῦ αὐτοκράτορες, καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς αὐτοκράτωρ ἐν πρώτοις ὅπου διατάσσει ἐπὶ τούτου νὰ γίνεται σύναξις ἄπαξ καὶ δις καθ' ἕκαστον ἔτος τὸν πατριάρχην ἢ μητροπολίτην τοὺς ὑπ' αὐτοὺς τελουντας ὁσιωτάτους ἐπισκόπους συγκαλεῖν δὴ, καὶ πάσας τὰς αἰτίας ἀκριβῶς ἐξετάζειν. καὶ εἴ τι παρὰ τοὺς κανόνες ἐξ οἰουδήποτε προσώπου ἡμάρτηται διορθοῦσθαι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀνθρώπου τὸ ἀμαρτάνειν, καὶ ἀγγελικὸν τὸ διορθοῦσθαι, σατανικὸν δὲ τὸ νὰ πεισματῶνῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν καὶ ἐπαραστράτησα εἰς τούταις μου ταῖς λύσεις ζητῶ συγχώρησιν ὅτι πείθομαι εἰς ἐκεῖνο τὸ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ, ἦγουν ὡσὰν τὸ ἐξηγεῖ ὁ Νικήτας Σερρών ἀπειράκις. ἀγκαλὰ καὶ λέγει, ὅτι τὸ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ κάμνει συνεπτυγμένως ἀριθμὸν τετρακόσια ἑννεήκοντα. ἀγκαλὰ καὶ μῆτε με ταύτην τὴν μάδα περιορίζεται ἢ συγχώρησις, συμπεραίνει ὁ Νικήτας σοφώτατα.

Ὁ Βασιλεύς.

Κατευθύνει Κύριος τὰ διαθήματά σου. Ὁ Θεὸς σὲ ἔφερε καθολικῶς εἰς τοῦτο τὰ μέρη. μᾶς ἐπληροφόρησες, μᾶς ἐφώτισες καὶ ὁ Κύριος νὰ πληρώσῃ τὸν κόπον σου ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Πορεύου εἰς εἰρήνην, καὶ εἰχου ὑπὲρ ἡμῶν καὶ δός μας τὴν ἀγίαν σου εὐχὴν, καὶ σφράγισαί μας με τὴν ἀγίαν σου δεξιάν, ὦ Πανιερώτατε.